ULUDAĞ

Bursa Halkevi Mecmuası

Sayı: 2

Üç ayda bir çıkar
Sayısı 25 kuruş

İÇİNDEKİLER

Sayı: 2 Nisan 1935

Uludağ

BURSA HALKEVİ MECMUASI

Bursa Duyguları

İçimizde bir çok yerin armanı yaşar. Hangi yüreğe kulak verirseniz orada türlü isteklerin, yanık armanların çırpındığını ve çırpındığını duyarsınız! Bu çırpınış bir deniz köpüğü gibi söner, o çırpınış bir kırlangıç kanadı gibi boşluklarda kırılırsa o yürek için bu, bir derin sızıdır.

* * *

Sekiz on yıl önce bir Türk bilgini bana anlatmıştı:

« — Kızılırmak içimi çeken bir akıştı, Ben onu görmek, onun yer yer coşkun, yer yer durgun akan sularında yüreğimin en içli duygularını yıkamak istiyordum. Batı illerinde dolaştığım yıllarda bu, benim için, yanan, yakan bir ideyel olmuştu. Akşam sulara mor buğularla enginlik verirken ben hep Kızılırmağı düşünürdüm. Güzel yurdumun bozkırlarında geniş, ulu bir dirsekle Karadenize kıvrılan Kızılırmak beynimde ateşten bir çağlıyan gibi yanar tutuşurdu. Bugün, sevincim sonsuzdur; içimde bir duruluk vardır. Çünkü, Kızılırmağı gördüm, ona gözümün ışıklarını döktüm. Ondan gönlüme bol bol inançlar doldurdum. Onun aşkında benden, Türkten anlamlar var. «

* * *

Benim de Bursa, yıllarca, burnumda tüttü: Bursa armanı gönlümde tutuştu:

« — Yeşil Bursayı görebilsem! »

Diyordum. Yeşil dalgalarla süzülen ovasını, yüksekliklere bir başka ululuk veren dağının, dağlardan coşarak kopupta yeşil ovalarda uzun, mavi bir tül gibi ağır ağır kıvrılan Nilüferini düşündükçe içimde katmer katmer aydınlık açılır; sevgilerim ipekleşirdi.

Bugün Bursada üçüncü baharı saçlarımın biraz daha ağaran tellerile karşılıyorum. Ona sevgim hiç eksilmedi; her geçen gün beni bu güzellik dalayına biraz daha bağlı-

yor.

Bursanın her avuç toprağında, her keskin taşında Türkün yeni yaşayış rejimini tutan bir yenilik vardır.

Uludağın gözalan doruğunda iken siz Türk ululuğunu enginlere haykırmak coşkunluğunu duyarsınız ve orada Türk göğsünüz bir arslan hızıyla kalkıp iner.

Bursanın her ovasında varlıktan kıvançları taşan bugünkü Türk yükseliş akıncılarının geniş atlayışlarını görür gibi olursunuz. Türk köylüsü Bursa ovalarında yeniliği tutmak, tutmak ve yükseltmek için ter döküyor.

Nilüferde ve Bursanın gürül gürül çağlıyan her ırmağında yeni türkün yaratıcı, diriltici sesini işitirsiniz.

Tarih, Bursada yer yer, vakit vakit durmuş, yükselmiştir. Türk arının anıtları Bursayı sevimli bir tarih yapmış.

Bursaya özünü veren Türk, Bursaya yeni, aydın ve modern benzini vermek için de yeterinden çok dolgun ve temizdir.

Kökü ve duygusu Bursanın verimli, arpağsal topraklarına bağlı her Bursalı, Bursa havasındaki özbeylik esintilerini ciğerlerinin derinliklerine çektikçe Atatürk ülküsünün istediği erkin göğüslerinde şahlandığını duyar.

Bursayı içinden, derinden görenler onun duruluğuna, temizliğine, arılığına doyamazlar.

Bursaya inan... Bursa kendine inananı tutar.

Bursada erdemin, iç temizliğinin sessiz benliği vardır.

Bursayı görmeden ne için :

—Bursa, ah Bursa !.

Diye derin derin yandığımı, Bursayı gördükten, anladıktan sonra daha iyi anlıyorum.

Bursada Türk yurdunun her bucağını görebilirsiniz. Uludağın öte yönünde eski Anadolu dilinin su katılmamış seslerini sık sık işitebilirsiniz.

Bursanın Marmara kıyılarında Türk ekonomisini Urumellerine götüren Türklerin anayurda kavuşan sıcak kanlı dölleri yaşıyor.

Karacabey, M. K. Paşa ovalarında yetiştirici Türkün kaval seslerini duyar, dinlerken ulusal kazanç varlığının sonsuzluğunu şaşmadan düşünebilirsiniz.

İnegöl ve Yenişehir ovalarında Türk karakterinin top top kümelerini görmek adam için bir kıvanç oluyor.

İznikte Türk güresinin kılınç gibi parladığını, arslan gibi direndiğini görünce, İznik gölünün ne için yüz yılldanberi o kıyılara yüz şürdüğünün anlamını anlarsınız.

Orhangazi, yadellerin yangınını gören açık ve ergin bir Türk bağrı !.

Gemlikle Bozburun arasında açılan denize Türk tininin serildiğini, serpildiğini o kadar parlak görürsünüz ki !.. Ve Türk yurdunun her bucağında Bursayı görebilirsiniz. Adamlar gibi haritanın da kaynayışı !. Bu Türk yurdunda görülen yaman başkalık.

*
* *

Ağrıdağı doruklarına gözlerinden güç verenleri, Ege denizinin dalgalarını süzerken gördü isek işte bunun içindir.

Akdenizin masvami kıyıları bilir ki gerisinde Karadenizin çetin olduğu

kadar durmadan kükreyen dalgaları vardır.

Meriç kıyılarına Asyanın son kıyıları, arslan yavrusuna bakar gibi bakar.

Ve Ankara bu plânın yüreğidir.

*
* *

Yurt sevgisi, her sevgiden üstündür. Bence en derin acı yurt armanı çekmektir. Yurtlarından kovulan yurtsuzların bir çoğu bu acıya dayanamamışlar, kendilerini öldürmüşlerdir.

Yurdumuzun her bucağı bin bir güzellik kaynağıdır.

Kars yaylalarının burcu burcu kokusunu, batı sınırlarından koklıyan Türk, Aras, Murat ırmaklarının esintilerini Menderes ve Sakarya kıyılarından alkışlar.

Antalya uçmaklarının, koyu mor gölgeli Rize bahçelerile dalga dalga erklik havasile öpüşüp kaynaştıklarını düşünmek bile göğüs kabartıyor.

Evet, sınırları Türk erkiyle, Türk inanç ve güresiyle perçinlenmiş yurdun sevgisi, her sevgiden üstündür.

Yurdumuzun her avuç toprağına yüz bin yad kuruntu kurban olup gidecektir.

Uluğ Atatürk en kara günlerimizde:

«Türk yurdunu son karış toprağında, kanımızın son dalmasiyle koruyacağız.» demişti. Bu sevgi, bu günkü yıkılmaz yurdu yarattı.

*
* *

Bursa, şirin Bursa! Sen her şeyinle yurt bütünü olduğun ve yurt bütünü her şeyiyle sen olduğu için bizlere bu bütünle öğünmek, bu bütün uğruna, gerekirse, ölmek düşüyor.

Yurt için ölmesini bilmek yaşamanın temelidi.

Tahsin Uygur

"Divan-ı lügat üt - Türk„ teki
Halk Şiirleri

Birinci sayıdaki yazının aşağısı

A. U. Elöve

B. Meçhul bir kahraman için

Bu mersiye de, evvelkisi gibi (4.3) suretinde birer duraklı mısrağların dörder tanesinden yapılmış üç bendten ibarettir. Bunların da ilk üçer mısrağları kendi aralarında kafiyeli olub, dördüncü mısrağları (ru, rü) ile birbirleriyle kafiyelendirilmiştir.

Bahsedilen kahramana aid bir şey bilinmiyor ve belki asıl manzume bu kadarla kalmayıb başka bendleri de vardır. Ancak (Kâşgarî) de tesadüf edilen ancak bu kadarıdır.

Erdi aşın taturgan
4.3 Yavlak yagıg katargan [1]
Boynın tutub[2]kad'ırgan[3]
Bastı ölüm agtaru [4]
C. 1-S. 425=C. 2 S. 61

(O) idi yemeğini yedirici,
Kötü düşmanları geri çevirici,
Boyunlarını tutub kesici (bükücü)
Bastı ölüm (onu) devirerek.

---

1) (1-425) deki mükerrer bendte (kaçurgan = kaçırıcı)
2) (1-425) deki mükerrer bendte (Ograk süsin = Ograk askerini)
3) (1-425) deki mükerrer bendte kaytargan = geri çevirici)
4) (1-425) deki mükerrer bendte (ah'taru)

*

Yagı otın üçürken
4.3 Toydın [1] anı köçürken
İşler üzüb keçürken [2]
Tekdi okı öldürü.
C. 1-S. 929

Düşman ateşini söndürücü
Ordugâhtan onu göçürücü (sürüp götürücü)
İşleri kesip geçirici (hal ve fasledici)
Değdi (ona zamanın) oku öldüresiye

---

[1] Toy = ordugâh, hakanın konak yeri.

[2] Kâşgarî bunu şöyle tercüme ediyor: (ve mağa hâza kâne fassale h'ut't'atin).

*

Turgan ulug ışlaka [1]
4.3 Tirki urub aşlaka [1]
Tumlug kadır kışlıka [1]
Kod'tı erig [2] umduru
C. 2-S. 45

Çok kalkan (kalkışıçı) idi büyük işlere
Sofra kurub yemeklere
Soğuk, sert kışlarda
(Böyle iken) bıraktı (bir çok) insanları (ikram ve ihsanını)
ümid ettirir halde

(1,1,1)deki (lak) lâhikaları çokluk manasını havi olmak suretiyle cem edatı olan (lar) ın menşei olmak lâzım geliyor. Lak, (lag) ve nihayet (lağ) olduktan sonra, (ğ) nin (r) ile değişmesiyle(lar) halini almış olabilir. Nitekim (ğ) nin (r) ye teeddülüne dair misaller az değildir: Boşluk manasına olan (kak)da böyle bir yol güdeleyerek kag , sonra (kağ) ve nihayet (kar = gar) olduğu anlaşılıyor: Angar = ana, ona; mungar = buna.. malûmdur ki mef'ulünfih edatı halini alan bu pek eski isim (ilgerü kün togusıka... Orhun kitabeleri — Necib Asım S. 3, st 5 — ileride gün doğusunda) çok zaman sonra, hâlâ şarktaki istimali gibi mef'ulünileyh halini almıştır. Fakat onlarda (r) de düşmüştür. Veya daha iyisi, (ğ) haline geldikten sonra, bır çok emsali gibi (ğ) düşmüştür. Bizde ise bu (k)sı da düşerek (a,e) vayellerine gelinceye kadar aşınmıştır.

[2] (Ig, ig) şekilleriyle mef'ulünbih edatı olarak kullandığını gördüğümüz bu lâhika, sonradan (ğ) li telâffuzunu da aldıktan sonra. nihayet düşmüş olark, bizim şimdiki mef'ulünbih (i. ı, ü, u) şeklini vermış görünüyor: Bakınız birinci bend: (yagıg). Şu var ki bizde bu lâhika, sonu vayelli kelimelerde bir (y) aldıktan sonra lâhik olur. Halbuki böyle bir halde bunda yalnız (g) gelir, vayel gider: (Bakınız, Uygurlara karşı savaş, 4 bend: tengrig.)

II. Destanlar

I. Tanğut'larla savaş

Bunlar bizce 5 bendten ibaret olub, bazı değişiklikler itibariyle üç manzume halinde gösterilmiştir:

(a. I. Şavaşta yenim) : Bu destan (4.4)vezninde bir duraklı mısrağların dördü kümelenmek suretiyle vücude gelmiş (6) bendten ibarettir ki, ilk üç mısrağlar kendi aralarında birbirleriyle, dördüncü mısrağlar her bendin ayni mısrağlariyle kafiyelidir. Bu son mısrağların kafiyeleri, değişik (ı, o) vayellerine dayanan (g) konsonundan müteşekkil yarım kafiyelerdir. Altyanlarındaki söz parçaları rediflerdir.

Bu bendlerde Tanğut beylerinden birinin bozgunluğu, mütekellim sigasiyle anlatılıyor.

(a 2. Tanğut ile « Katun sini » hanı arasında savaş) : Bu destan yine (4.4)vezninde bir duraklı mısrağların dördü kümelenmek suretiyle vücude gelmiş (5) bendten ibarettir ki, ilk üç mısrağlar kendi aralarında birbirleriyle, dördüncü mısrağlar her bendin ayni mısrağlariyle kafiyelidir. Bu son mısrağların kafiyeleri de değişik (a, ı, o) vayellerine dayanan (g) konsonundan müteşekkil yarım kafiyelerdir. Altyanlarındaki söz parçaları rediflerdir.

(a 3. Baskınına uğradıkları düşman): Bu destan da yine (4.4) vezninde bir duraklı mısrağların dördü kümelenmek suretiyle vücude gelmiş (4] bendten ibarettir ki, ilküç mısrağlar kendi aralarında birbirleriyle dördüncü mısrağlar her bendin ayni mısrağlariyle kafiyelidir. Bu son mısrağların kafiyeleri de değişik (a, ı,) vayellerine dayanan (g) konsonundan müteşekkil yarım kafiyelerdir. Altyanlarındaki söz parçaları rediflerdir.

Vezin, şekil ve kafiyelerininin ve umumiyetle mevzuun ayni olduğuna bakarak, bunları bir tek manzume saymak da mümkündür. Ancak birinci manzumede görüldüğü üzere, mütekellim siygası hâkim olduğu halde, diğerlerinde gayib sigası iltizam edilmiştir. Sonra mevzular arasında hafif de olsa, bir başkalık seziliyor. Bunun için bunları böyle ayrı göstermeği tercih ettik.

«Kâşgarîye göre (C 1-S 28 sat, 4) Tanğut kabilesi Uygurlarla Çinliler arasında bir yerdedir. Bunlar, 762 tarihinden takriben 850 tarihine kadar satvet ve şevketlerinin en yüksek derecesine varmış olan (Koknur) mıntakası sakinleridir. Fakat manzumenin, onların tarihlerinde hangi hadiseye taalük ettiği ciheti karanlıktır. (Orhun kitabeleri, ikinci abide, şark ciheti 24) de bahsi geçen sefer, Bilge hakanın, saltanatının 17 inci yılında (700-701) Tanğut'lara karşı olan seferi, Türklerle Tanğut'lar arasında yapılan biricik sefer olmasa gerek. (Tomsen; Markovart: Eski Türk kitabelerinin kronolojisi. S, 16).

(Orhun kitabeleri, abide şimal ciheti 17) de, aldatmak manasına bir (yubılamak) lügatı geçer. Kâş-

garinin (C 3, S 242, sat, 4) de bu sözün (Guz) ve (Kıfçak) lügatı olduğunu söylemesine bakılırsa, bu destanın menşei kısmen ve takribî olarak tayin edilebilir.

(1) Köprülü zade, makalesini (millî etebbular: C. 2, S 71.. Hartman, İslâm mecmuası: 8. S 311) neşrettiği sırada Divanı lügattürkün henüz basılmamış olan üçüncü cildine ait olarak bunlardan 19 parça sayıyor. Halbuki biz bunda 11 sayıyoruz. "Brokelman tercümesi—I. F. M.) .

Bununla beraber Brokelman tercümesi bunların hepsini tek bir manzume halinde (20) bendten ibaret görüyor. Gerçek, bunlar vezin ve şekil ve hattâ umumiyetle kafiye itibarile bir olduklarına göre Brokelman bunda haklı da olabilir. Fakat yukarıda saylediğimiz gibi biz bunları (15) den ibaret bulduk. Ve üç manzume halinde ayrı göstermeği tercih ettik.

(A.U.E.)

A I. Tauğut'larla savaş

4.4

Aga[1]büktir üze yordım
Barık [2] yakıb kara [2] kördim
Anı bilib takı bardım
Tügel yagı tozı [4] togdı

C. 1-S. 380

Dağın derin uçurumlu yüksek yeri üzerine çıkıb yürüdüm.
Bark(mekân)ıma yaklaşınca (uzaktan) karaltı gördüm
Onu tanıdım ve gittim
Tamamiyle düşman tozu yükseldi.

[1] Aga: belki (ağmak, yükselmek, yukarı çıkmak) dan: aga (k = yüksek: Büktür (divan; C. 1 S. 380) = dağın dik, sarp, yalçın yeri—aga büktür = dağın derin uçurumlu olan yüksek yeri, (arabça: hazn)

2) Bar (ı) k : Varık, varılacak veya barınılacak yer, me'va; lehçemizde (ı) sını kaybetmiş olarak (ev) söziyle beraber (ev bark) suretinde kullanılıyor.

[3] Aslındaki (kaya), istinsah yanlışı olsa gerek.

[4] Buradaki (torı) da, (tozı)yerinde ve o mana ile kullanılmış. Bunun bir istinsah yanlışı mı yahut gerçekten (r) ile (torı) mı olduğu hakkında bir düşünce variddir. Bununla beraber (r, z) tebadülü çok vaki olduğuna göre,hakikaten (torı) olması da mümkündür. Nitekim (Tanğut ile Katunsini hanı arasında savaş) adlı manzumenin ilk bendinde de böyledir.

*

4.4

Kod'ı kıkrıb[1]oguş tirdim
Yagı karu kiriş kurdum
Tokuş[1]içre uruş bitirdim
Eren körüb başı tıgdı

C. 2 S. 69

(Dağın) aşağısına haykırıb cemaati topladım
Düşmana karşı yay kurdum
Döğüş içinde (okla) vuruş vurdum
(Düşman) adamlar (ım) ı görünce başı (yere) sürttü.

1) Aslı (kıkırıb) olub vezin icabiyle fkinci (ı) düşmüş olacak.

2) ve: tokış.

*

4.4
Eren alpı okuştılar
Kıngır közin bakıştılar
Kamuk tolmın[1]tokuştılar[2]
Kılıç kınka küçün sıgdı[3]
C. 1-S. 300-C. 1-S. 160

Erler, bahadırlara meydan okudu
(onları meydana çağırdı)
(Birlerine) gadablı gözlerle baktılar
Bütün silahlariyle çarpıştılar
Kılıç kına güçlükle sığdı

---

1) aslındaki (tolmun) istinah yanlışı gibi görünüyor; bunun da aslı tol(u)-mın olup, (u) vezin icabiyle düşmüş olacak.

2) mükerrer olarak (1-300) de (tokıştılar) suretindedir.

3) bu mısrağ, alt bendin mısrağiyle de aynen tekrarlanmıştır.

*

4.4
Telim başlar yuvuldımat
Yagı andın yuvıldımat
Küçi anınğ kevildimet
Kılıç kınka kücün sıgdı
C. 1 - S. 332

Çok (bahadır) başlar yuvarlandı
Düşman (gayzı) ondan sükûn buldu, zayıfladı
Kuvveti onun gevşedi
Kılıç kına güçlükle sıgdı

(Met,mat) lâhikası, fiillerin sonunda «gibi» manasına gelebiliyor ise de, bu fiillerde fazla bir mana vermiyor denilebilir.

*

4.4
Anı yetib süngüledi [1]
Başın yandru[2] yanğkuladı
Eren opub [3] menğiledi
Anınğ alpın kıra[4] boğdu
C. 3 - S. 299

(Asker) ona yetişip süngüledi
Yarasını tekrar yeniledi
Adamlar yağmalayıb (içip, yutup) nimetlendi
Onun bahadırlarını kırarak boğdular

---

1) asker karşısında bozguna uğrıyan birinden bahsederek:

2) aslında yand(u)ru olup ilk (u), nazımda vezin için kalkmıştır.

3) aslında okunmaz halde olan bu kelime, ya bizim yazdığımız gibidir veya (yetüt = asker cemaati) dır, yahut daha uzak olarak (neğni = malı, şey'i) dir. Brokelman bunu (takub) yapmıştır : (Bağlayıp, sarıp manasında) .

4) aslındaki (kara), altındaki (bogdı) kelimesiyle (kara boğdı) gibi manalı bir tabire muvafık görünürse de, emsali olan diğer terkiblere kıyas ile, bunun yanlış istinsah edilmiş (kıra = kırarak) kelimesi olması müreccah görünüyor.

*

4.4
Evin barkın [1] satıgsadı
Yolug birib barıgsadı [2]
Tirik erse turugsadı
Anğar sakınç küni togdı
C. 3 - S. 246

Evini barkını satmak istedi
Fidye verip gitmek istedi
Diri olarak kalmak istedi
Ona keder güneşi doğdu.

1) Bazı yerlerde (barık) suretinde görülen şekil, bunun aslı olsa gerek. Belki (ı), vezin zaruretiyle düşürülmüştür. Bar(=var, mevcut) manasına c lduğuna göre, barık=(akar, mülk, arazi, mekân) dan mevcut olan şey. Barmak=bir mevcudu (giderek) bulmak.. Barınmak=bir varlık, mekân edinmek.
2) Aslındaki (yarigsadı), bir istinsah yanlışı gibi görünüyor.

a 2 Tanğut ile "Katun sini,, hanı arasında savaş

4.4
Bekim özin [1] ogurladı [2]
Yarag bilüb ogurladı
Ulug tenğri agırladı
Anın kut kıv tozı togdı [3]
C. 1 - S. 253

Beyim kendisini (düşmandan) gizledi
Fırsat bilip zaman bekledi
Ulu tanrı (onu zaferle) ağırladı
O cihetten devletinin, bahtının tozu yükseldi

1 (Tanğut beyi (pusu tutarak).
2) veya ogrıladı)
3) (r, z) tebadüliyle eski (tor) kelimesi lehçemizde (toz) olarak kullaniliyor.

*

4 4
Yagı bekdin ud'ukladı
Körüb sünü ad'ukladı [1]
Ölüm anı konukladı
Agız içre agu sagdı
C. 3 - S. 251

Düşman bey (in gelmesi hakkında) uyukladı
(Sonra) görünce askeri şaşaladı
Ölüm ona misafir oldu
Ağzının içine zehir sundu, akıttı

1) Aslındaki (ad'ıkladı) istinsah hatasına benziyor.

*

4.4
Tanğut [1] süsin üşikledi
Kişi işin [2] elikledi
Erin atın belekledi [3]
Bulun bolub başı tıgdı
C. 1 - S. 258

(Düşman) Tanğut askerini üşüyorken bastı
(Sonra) adamın işlerini alay etti
Adamlarını, atlarını (bize) hediye etti

Eşir olup başı (mihnetten yere) sürttü

1 Tanğut (Çin yakınında bir vilâyet) askerini düşmanın nasıl bastığından bahsederek:
2) Isın da okunur.
3) Beleş gibi.

*

4.4
Tanğut hanı yubıladı
Ölüm birle tübüledi
Kad'aşları [1] tabaladı
Ölüm körüb yüzi agdı
C. 3 - S. 241

Tanğut hakanı (katun sini = kadın mezarı hanına) hile etti
(Onu) öldüresiye (ölümle beraber) tepeledi
(Katun sini hanını yakın arkadaşları ayıpladı (serzeniş etti)
Ölüm görünce yüzü (nün rengi) ağdı

1) (Divan: C. 1.S. 308; C. 2, S. 83: C. 3, S. 186) = akraba ve kardeş, yakın arkadaş, Brokelman yine ayni manalarda olan (kadaş) sözünü almış, bunu göstermemiştir.

*

4.4
Katun sini [1] çogıladı [2]
Tanğut bekin yagıladı
Kanı akıb jagıladı [3]
Boynun 4 suvın kızıl sagdı
C. 3 - S. 240

Katun sini (halkı) feryat ve figan etti
Tanğut beyini düşman saydı
Kanı akıp çağladı
Boynunun suyu kızıl (olarak) sağıldı, aktı

1) Katun sini (kadın mezarı denilen belde) Tanğut ve Çin arasında olup, Tanğut beyine yenilince.
2) Çağıladı sureti de vardır.
3) Şagıladı sureti de vardır. Gerek bunlar, gerek çugıladı sözü, lehçemizde çağladı şekline girmiştir.
4) Aslı boy(u)nun olup, nazımda (u) düşmüştür.

a 3 baskınına oğradıkları düşman

4.4
Özün öknüb [1] urıladı
Yarık yirig karıladı
Atıg kemşib [2] urıladı
Uvut [2] bolub tüpü agdı
C. 1 - S. 259

Kendisini metederek böbürlendi
Yarık toprağı karışla (arşınla) ölçtü
Atını sürerek nara attı
(Fakat) utanmış olarak (dönüp) tepeye çıktı

1) Aslında ök(ü)nüb olup, nazımda birinci (ü) kalkmıştır.
2) Aslında kem(i)şib olup, nazımda birinci (i) kalkmıştır.
3) Aslındaki(ufut) istinsah yanlışına benziyor.

*

4.4 Abanğ kolsam ud'u barıb 1
Tutar erdim süsin tarıb
Bulun kılıb başı yarıb
Yolug 2 barça menğe yıgdı
C. 1 - S. 235

Eğer istersem ardınca gidip
(Onu) tutardım askerini dağıtıp
Esir ederdim, başını yarıp
(Lâkin azad edeyim diye) fidyeleri çokça .bana yığdı

1) Mağlûp düşmandan bahsederek.
1) Aslındaki (bolug) bir istinsah hatası gibi görünüyor.

*

4.4 Eren ıd'ıb şöke turdı
Başı boynun söke turdı
Uvut [1] bolub büke turdı
Ud'ulama tabın bagdı [3]
C. 3 - S 175

(Bana ileri gelen) adamlar gönderip (yanımda) çöke durdu (dize geldi)
(Onlar) başını boynunu söve durdu
Arkamdan koşma (dedim) muvafakat ederek geri durdu

1) Aslında (ufut) olup, bir istinsah yanlışı olsa gerek.
2) Aslında(ud'ukama: halbuki 1.259 ud'ulamak=takip etmek) olup, bu bir istinsah yanlışına benziyor : (uzukamak) mastarına tesadüf edilemedi.
3) (Taban) deve tabanı manasiyle tahsis edilmiş ise de, burada mutlak olarak taban diye kullanılmış. Taban bagdı=taban bağladı, yani durdu. Aslında bu kelimedeki (b) ye üstün işareti ve cezim konmamıştır. Bunu (tabı.n) sayarak «muvafakatini (tabı=muvafakat) bağladı» gibi bir mana da çıkabilir.

*

4.3 Id'u birüb boşuttım
4.3 Tavar yolug taşuttım
4.3 Eren essin [1] aşuttum
4.4 Yükün barça özi çıgdı [2]
C. 1 - S. 181

Gönderiverip azad ettim
Mali, fidyeyi (yerine) taşıttım.
Erkeklerin ayıp yerlerini (yer altına) örttürdüm
(Taşırken malın ağırlığından)yükle beraber kendisi (de) yıkıldı

1) Aslında kelime (es) ise de, (s)nin tekrarı mübalâğa içindır.
2) Köprülü zade: Millî tetebbular C. 2-S. 71 İslâm mecmuası 8, S. 311 noksandır, halbuki 9, ve 18 numaralı kıtalara nazaran olması icabeder— Brokelman)

2: Uygurlara karşı savaş.

Bu destan, (4.3) şeklinde bir duraklı mısrağların dördü kümelenmek suretiyle vücude gelmiş 6 kıtadan ibaret olup, birinci bendte (1,3) üncü mısrağlar birbiriyle kafiyeli (veya her ikisi de serbest) sayılabilir. (2,4)üncü mısrağlar da kafivelidir. Bunlarda ka-

fiye (eç, aç) tan ibarettir. Ardınca gelen bendlerde ise (1, 2, 3) üncü mısrağlar birbiriyle kafiyeli olup (4) üncü mısrağlar birinci bendin (eç, aç) kafiyelerine uyarak (iç, uç, aç, iç, ıç) suretiyle ve hepsi, vayelleri değişik (ç) konsonuna dayanmış bir halde devam eder. İlk bendin kafiye teşkilâtı, aşağıdaki bendlerin kafiye tertibinden inhiraf etmiş olmakla beraber, bunun da diğerleriyle alâkadar olduğuna kaniiz. Yalnız ikinci bendin ilk üç mısrağı manzumede müstesna olarak duraksız (6)lılardan ibaret olup, dördüncü mısrağı diğer bendlerde olduğu gibi yine (4.3) suretindedir ki bu, serbest bir şekil gösteriyor. Ancak sonuncu bend ile bütün diğer bendler arasında vezin ve kafiyece uygunluk olduğu gibi, manaca da öbürlerine bağlı göründüğü için bunu hariç bırakmak istemedik. [1]

«Bu parçalar müslüman Türkler ile bu dist uygur Türkleri arasında geçen savaşları anlatıyor (kâşgarı:C.3 S 138,S. 11).Akıncılar Balkaş gölüne akan (Ila) [2]nehri üzerinden geliyorlar, evvelâ (Oğrak)lar üzerine saldırıyolar (meçhul kahramana ait parçaya bakınız] Bunlar sonra hükûmetleri [Mınğlak] içlerinde olan [Oğrak] lara baskın yapıyorlar.

Kâşgarîye göre [C. 1, S. 28, S3], [Oğrak] lar [Ila] üzerinde Çikil ve Tuh'sı ile Uygurlar arasında oturuyorlardı.

Bu mesele hakkında fikrimce başka malûmat yoktur ve bu hadiselerin ne zaman olduğu hakkında da bir şey söylenemez. Ancak şu var ki bu, [840] da Orhon'daki Uygur saltanatının Kırgızlar tarafından harap edildikten sonra uygurların cenuptaki yurtlarına muhaceret etmelerinden sonra olsa gerektir. [Bakınız: Markovart, akınlar 92, 95.. 1, C. Parker: Tatarların bin senesi = A thousandyears of the Tatars, ve müteakip] [Brokelman tercümesi: A. F. M.».

---

1) Brokelman tercümesinde bu kısım için şöyle deniyor: "Beheri (6—7) heceden mürekkep dörder mısrağlı altı kıta. Durak dördüncü heceden sonradır. İlk üç kıtada bir (mız) kafiyesi devreder; ve üç son kıtanın son mısrağlarında tekrar meydana çıkar. Dördüncü ve beşinci kıtalarda ise ilk üç mısrağlar birbirleriyle hemkafiye olup, 6 ıncı numarada evvelki kıtalardaki esas (mız) kafiyesi tekrar görünür. Bu kafiye sıralarının inhirafına rağmen kıtaların yekdiğerleriyle alâkadar olduğuna eminiz. Beşinci kıtada ilk üç mısrağ (7) hece yerine yalnız (6) hecelidir; nitekim 11,3,4 b numaralarda yedi heceli mısrağların yanında (6) hecelilerde mevcuttur. Manzumemiz serbest şekil irae ve bu sonuncu kıtaların kafiyeleri yekdiğerine tevafuk ettiğinden ve mealide birbirlerine uygun olduğundan bunları hariç bırakmak istemedim„. Bizce buraya alınan bendler Brokelmanın aldıklarına uygun düşmiyor. Tertipleri de ayni değildir. Meselâ üç mısragı (6) lı sonnncusu diğerleri gibi (4 3) lü olan tek serbest bend, bizce (2 inci), ona göre (5) incidir. Dördüncü mısrağlarda kafiye saydığı (mız) ise bizce (di) şuhudi mazi alâmetiyle beraber redif olup kafiyeler, konsanları değişik (ç) halinde olanlardır.

(A. U. E.)

2) "Kâşgarî (C. 1' S. 85, S 12) de bunun için "Ceyhunu diyarittürk„ diyor. Kâşgarinin bu tabirini "F. Hommel„ in dikkatimi celbettiği üzere harfi harfine anlamalı. Kâşgarîye göre (C. 3, S. 132, S. 4) bunun "Ila„ dan gelen ayakları büyük ve küçük (Keykân) dır ki bunlar (Kayas) dan çıkar. (Kâşgarî C,3,S,129,S4—6; KayasC.1

S. 330, S 1; S. 4, S 7).. Kayas, Tuh'sı memleketi olup Bartold'un Petersburg akademisi muhtırası C. 8, numara 4 "Hududülâlâm„a göre ("Tumanski M S„ S 125) Tokmağ'ın cenubunda Süyab şehrinin bulunduğu yerdedir. (F. Hirt: Tonyokokların kitabelerine zeyl, S 73.. Şavan'a göre: bunların ayni olan garp Tokyo (Türk) lerine ait vesikalar. S 13, Petersburg 190)„ (Brokelman tercümesi A. F. M.)

2. Uygurlara karşı savaş

Kimi [1] içre oldurub
İla suvın keçtimiz
4. 3 Uygur taba başlanub
Mınğlak ilin açtımız [2]

C. 3 - S. 178

Gemi içinde oturup
İla nehrini geçtik
Uygurlara doğru baş çevirip
Mınğlak memleketini fetettik.

---

1) Kimi, Guz ve Kıfçak lügatidir: Kâşgarî (C. 3 S. 177, S 16)

2) Bu bendin kafiye tertibi: (.a.a)

*

6 Agdı kızıl bayrak
6 Togdı kara toprak
6 Yetşü [1] kelib Ograk
4. 3 Tokşıb [2] anın kiçtimiz [3]

C. 3 - S. 138

Yükseldi (islâm askerine mahsus) kızıl bayrak
Doğdu (göründü) kara toprak
(Bize) yetişip geldi Oğrak (atlıları)
(Onlarla) döğüşüp ondan (dolayı) geciktik

---

1) Aslı yet(i)şü olup, (i)vezin zaruret'yle düşmüş görünüyor.

2) Aslı tok(ı)şıb olup, (ı) vezin zaruretiyle düşmüş görünüyor.

3) Bu bend (1, 2, 3) üncü mısrağlarının kesiksiz (6) lı vezinde olması ile diğerlerinden farklıdır. Ancak gerek dördüncü mısrağının diger dördüncü mısrağlarla vezin ve kafiye cihetiyle uygun olmasına ve gerek manası itibariyle bu mevzua yakışır bir vaziyette bulunmasına bakarak buraya alınmıştır.

*

Beçkem [1] urub atlaka [2]
Uygurdaki tatlaka [3]
4.3 Ogrı yavuz ıtlaka [4]
Kuşlar kibi uçtımız

C. 1 - S. 401

Nişan vurup atlara
Uygur (memleketin) deki yabancılara
Hayırsız, kötü köpeklere (yani müşrik Uygurlara)
Kuşlar gibi (üzerlerine) uçtuk

---

1) Kâşgarî: essevmü: İpekten ve ya yaban öküzü kuyruğundan alâmet ki savaş günü bahadır onu takar, Oğuz buna (perçem) der.

(2, 3, 4) numaralı kelimelerdeki (lak) lâhikaları, (lar) cemi edatının menşei görünüyor; k) ların (g)ya, daha sonra yumuşak (ğ) ye tebeddülün-

den sonra (r) telâffuzuna geçtiği yerler az değildir. Hafifi olan (lek) de böyledir, (Bakınız geçen notlara.)

*

4.3 Kud'ruk katıg tügdümüz
Tengrig [1] üküş ökdümiz
Kemşib [2] atıg tekdimiz [3]
Aldab yene [4] kaçtımız

C. 1 - S. 392

(Atların) kuyruğunu kuvvetli düğümledik
Tanrıyı çok övdük
Sürüp atları hamle ettik (deydik)
Aldatıp tekrar (gelmek üzere) kaçtık

---

1) Tengri gibi son harfi vayelli kelimelerde (ig) mefulünbih lâhikasının (i) vayeli düşüyor.

2) Aslı kem (i) şib olub, (i) vezin zaruretiyle düşmüştür.

3) (Tekdimiz) deki (k) nın (g) olması ihtimali de var.

4) (Yana) şimdiki bizim (yine) kelimesinin aslı ki, (yanmak=rücu etmek, aksetmek) manasiyle başlıyarak (yeni baştan, tekrar) manalarını vermiştir, (yene) de okunur.

*

4.3 Tünle bile bastımız
Tegme yangak [1] pustumız
Kesmelerin kestimiz
Mınğlak erin bıçtımız

C. 1 - S. 362

Geceleyin bastık (baskın yaptık)
Her yandan pusu tuttuk
(Atlarının) perçemlerini kestik
Mınğlak (denilen yerin) erkeklerini (kılıçla) biçtik

---

1) Aslında böyle görünüyorsa da, bu söz şeklinin manası (yanak) dır. (yan) manasında ise (yanga) olması lâzımdı; şu halde bu : (yanga mefulünbih edatı + g) yoliyle bu şekli almış olacak ki, o zaman hafiyyen manası (her yanı pusuladık) olur. Yahut bir istinsah yanlışı değilse bu: (angar=ana, mungar=buna) sözlerin de görülen mefulünileyh edatı (gar)ın daha eski ve aslî şeklidir ki, o zaman (yangak) olur . Ve bu mefulün ileyh, daha evvel Orhon kitabelerinde görüldüğü üzere mefulünfih lâhikası olarak da kullanıldığına bakılırsa «her yanda pusu tuttuk» manası kasdedilmiş olur. Böyle olduğu takdirde ise, bu bendin hiç olmazsa Divan'dan daha eski bir devir lehcesi izlerini taşıdığına hükmetmek lâzım gelir.

*

4.3 Kelnğizleyü [1] aktımız
Kentler üze çıktımız
Furhan evin yıktımız [2]
Burhan üze sıçtımız [3]
C. 1 - S. 288

Sel gibi akın ettik (aktık)
Kasabalar üzerine çıktık
Puthanelerini yıktık
Putların (başı) üzerine ettik

1] Aslı gel(e)nğ(i)z ise de, vezin icabı burada ya [i] ya [e] okunmamalı.

2] Aslındaki [yaktımız] istinsah yanlışı olmak gerek.

3] Kâşgarî'ye nazaran bu suretle hakaret, kefere memleketlerine muzaffer olundukta adet imiş.

3. Yabakularla savaş

Bu destan, iki manzumeden ibaret görünüyor. 1: (a, 1 düşmana karşı hazırlık): (4. 3) şeklinde bir duraklı mısrağların dördü kümelenmek suretile vücuda gelmiş 5 bendten ibaret olup, bu bendlerin ilk üç mısrağları kendi aralarında kafiyeli, dördüncü mısrağları da ayrıca biribirlerile kafiyelidir. Bu son kafiyeler (uv, uv, ev, uv, av) dan ibaret olup, alt yanlarındaki parçalar rediftir.

2: (a 2, hakanı yardıma çağırış): Umumiyetle (4.3) şeklinde bir duraklı mısraların dördü kümelenmek suretile vücuda gelmiş 8 bendten ibaret olup, bu bendlerin ilk üç mısrağları kendi aralarında, dördüncü mısrağları ayrıca birbirleriyle kafiyelidir. Yalnız sekizinci mısrağın kafiyeyi havi sözü diğerlerinden değişik görünüyor: (Tizkinür). Bunu yazıcının yanlışına sayarak (Tizkeşür) okursak iş bir dereceye kadar düzelir. Çünkü(z)nin (r)olması lâzım gelirdi. Bununla beraber bu bend te meal itibariyle diğerleriyle beraber göründüğü için onu başka bir yere koymak istemedik.

Kaldı ki bu manzumede (1, 5) inci bendlerin ilk üçüncü mısrağlarında vezin (5. 3) olarak değişik görünüyor ki, böylece bu iki bend serbest bendler teşkil etmiş oluyorlar. Ancak bunlarda son kafiye, vezinlerinin müşterek olması, mevzularının da diğer bendlerle bağlı bulunması yüzünden bu manzumeden dışarı bırakılamadı[1].

«Köprülüzade (Millî tetebbular C. 2, S. 71 ve İslâm Mecmuası 50, S. 310 a bakınız.) bizim müstakil saydığımız tabiat tasvirlerinde yaz ve kış arasındaki müşaereyi, bu iki manzume kafiyeleriyle ayni kafiyede olduğuna bakarak, birleştiriyor. FakatGökalp'ın (Millî tetebbular C. 1, S. 452) de bu müşaereyi ayrı telakki etmesinin hakşız olduğuna dair (Millî tetebbular C. 2, S. 73) de serdettiği mütalaalara hiç bir delil terfik etmiyor.

Bu manzumsler Yabaku beyi (Büke-Bud'raç) in, (Büke = Yılan: Şarkî Asya mecmuası, sekizinci yıl 65, 191 numaralı darbımesel.) Basmıl, Çomul, Yimek kabileleriyle birlikte olarak (Bikeç Arslan Tikin) komandası altındaki müslüman Türklere karşı uğramış olduğu bozgunu tebcil ve tesit için yazılmıştır.

Hakkında tarihin daha başka bir şey kaydetmediği bu bozgun, Divanı lügatüttürk'ün yazılmasından çok za-

man evvel olmuş değildir. Çünkü Kâşgarî (C 3, S. 173, s. 1 ve müteakip)te kırk bin müslümanın yediyüz bin putpereste galebe çalmasının semavî bir mucize mahsulü olacağını bilmeleri için o savaşa iştirak edenlere sual tevcih ediyor; ve yine (C. 3, S. 27, s. 10)da bu Yabaku'ların bir Türk kabilesi olduğunu söyledikten sonra (C.1, S. 30, s. 9) da onların (Kay, Basmıl, Tatar) lar gibi güzel Türkçe konuştuklarını ve bununla beraber (Çomul) lar gibi hususî dilleri de olduğunu bildiriyor ve bu suretle de Markovart'ın (Koman kavmi hakkında S. 187 ve müteakip) te, Osmanlıların ceddi olan (Kay-Kayı) ların Türkleşmiş Moğollardan olduğuna dair serdettiği zan da teeyyüt ediyor.

Markovart, Koman'lar hakkındaki eserinde (Yimek) lerin de aslen Moğol olduklarına ihtimal vermektedir. Ayni şeyi (Yabaku) lar için de kabul edebiliriz [2]. Kâşgarî'ye göre C. 1, S. 89, s. 9) Yabaku'lar (Yimek) isteklerine akan ve suyunu bir göle boşaltan (Artış) suyu üzerindeki bir mevkide otururlar [3].

Yine Kâşgirî'ye göre (C. 3, S.21, s. 1) ikinci manzumede adı geçen Yabaku'ların memleketindeki (Yamar) suyu, haritaya nazaran, ihtimal ki (İşim) dediğimizdir. Adı anılmıyan nehir ise (Tobol) nehri olarak kabul edilebilir.» Brokelman tercümesi - A. F. M.).

[1] Brokelman tercümesinde buraya kadar olan kısım için şöyle deniyor:

"Durak, dördüncü heceden sonra.. yedişer heceli dörder mısraglı kıtalardan müteşekkil iki manzume. İki üç mısrağ biribirleriyle, dördüncü mısrağlar kendi aralarında mukaffadırlar. Birinci manzume 8, ikinci manzume ise 4 kıt'adan müteşekkildir.

(A. 20) numara, (7) heceli yerine (8) heceli, ve (B. 4), (6) heceli olarak gayri muntazam intişar ediyor. „

Bizce birinci manzume dediği 2 inci, ikinci manzume dediği de 1 incidir. Ve birinci manzumemiz bizce (4) değil (5), ikinci manzumemiz (8) bendlidir.

(A. 20) dediği, bizce ikinci manzumenin birinci bendidir ki bunun ilk üç mısrağı (5. 3) lüdür.

(B. 4) dediği, bizce yine ikinci manzumenin beşinci bendidir ki, bunun da ilk üç mısrağı (6) değil, yine (5.3) suretinde sekizli olarak gayrimuntazam denilen serbest vezinlidir (A. U. E.).

[2] (Kâşgarî C. 3, S. 27, s. 13): Kâşgar dağlarından Özcend'e doğru Ferganada akan (Yabaku suyu)nun kabile adı olan (Yabaku) ile alâkası yoktur. (Yabaku) sözü (Kâşgarî C. 3, S. 27. s. 13) Aba [Yapağı, örten şey, yapmak masdarından? A.U.E.] manasınadır ki suyun ismi buradan geliyor. (Brokelman tercümesi - A. F. M.)

[3] Bu su (Bd. I. S. 27) haritasına göre (Ila) nehrinin aktığı (Balkaş) gölüne akar. Haritaya göre (Yamar) ve adı geçmiyen diğer bir nehir de bu gölün daha garbinden geçer. Brokelman tercümesi - A. F. M.).

a 1. Düşmana karşı hazırlık

4. 3
Tünle bile köçelim
Yamar suvın keçelim
Ternğük [1] suvın içelim
Yuvga yagı uvulsun
C. 2-S. 5

Geceleyin göçelim
Yamar suyunu [nehrini] geçelim
Kaynak suyunu içelim
Zabun düşman ezilsin [ufalansın]

1) Aslı ter[i]nğük olup nazımda (i)

düşmüş görünüyor. Sakili olan (tarınğuk) da ayni manadadır.

*

4.3
Tanğ ata [1] yortalım [2]
Bud'raç [3 kanın irtelim [4]
Basmıl [5] bekim ürtelim
Emdi yigit yuvılsun
C. 3-S. 263

Tan alınca yürüyelim
Bud'raç kanını arıyalım
Basmıl beyini yakalım
Şimdi gençler toplansın

---

1) Burada vezni tamamlıyan bir hecenin istinsah edilirken unutulmuş olması muhtemeldir: [biz] gibi.

2) Atla tırıs gidelim.

3) Bir şahıs ismi ki Yabaku taifesinden olup katledilmiştir.

4) «Kaşgarî ikinci mısrağı şöyle tercüme ediyor: (Bud'rac'ın kanını ve intikamını aramak istiyoruz) (yani Yabuku'lardan olup katlolunan adamın). Bu şekilde anlayış doğru olsaydı birinci manzumede tes'it edilen hezimet için intikam talep edildiğinden, ikinci manzume manen birincinin zıddı olmuş olurdu, ki o zaman Yabaku'lara aidiyeti icabederdi. Halbuki üçüncü mısrağ bu keyfiyete tevafuk etmiyor. Zira beyi tehdit edilen (Basmıl) lar, (Yabaku) ların müttefikleri idiler. Binaenaleyh ikinci mısrağın bizim anladığımız şekilde olması icabeder—Brokelman».

5) Vaktiyle münakaşa mevzuu olan bu sözün, Brokelmana göre, Basmıl olduğu görülüyor.

*

4.3
Tekre alıb [1] egrelim [2]
Attın tüşüb yügrelim [3]
Arslanlayu kökrelim
Küçi anın kevilsün
C. 2-S 109-C. 2 S. 12

Çevresini alıp kuşatalım
Attan inip [üzerine] yürüyelim
Arslan gibi kükreyelim
Kuvveti onun [düşmanın] gevşesin [zayıflasın]

---

1) [2—109] da bu kelime [evip= etrafını alıp] suretinde görülüyor.

2) Aslı eg[i]relim olup, nazımda [i] düşmüş.

3) Aslı yüg[ü]relim olup, nazımda [ü] düşmüş.

*

4 3
Kıkrab[1] atıg kemşelim [2]
Kalkan süngün çumşalım[3]
Kaynab yene yumşalım
Katgı yagı yuvılsun
C. 1 - S. 368

Haykırıp atı sürelim
Kalkan süngü ile süsüşelim
[Önce] kaynayıb [sonra sulha] yine yumuşayalım

Katı düşman ezilsin [zayıf düşsün]

1] Aslı kık[ı]rab olup, nazımda [ı] düşmüş.

2] Aslı kem[i]şelim olup, nazımda [i] düşmüş.

3] Aslı çumu[u]şalım olup, nazımda [u] düşmüş.

*

4. 3 | Endik kişi titilsün
İl törü [1] yetilsün
Toklı büri yetilsün
Kad'gu yime[2]savılsun [3]

C. 1 - S. 97

Ahmak kişi [akıllansın—kılıçla]
Memleket nizama erdirilsin [yetiştirilsin]
Koyun [toklu] kurt [bir arada] yedilsin
Kaygu da savulsun

1] Burada bendin (4.3) veznine uymak üzere noksan kalan tek hecesi mefulün ileyh edatı olan (ke) olmak gerektir; ve esasen mısrağ mana itibariyle de buna muhtaçtır.

2] = Yeme.

3] = Savulsun.—Bu kıtayı Brokelman bu araya almıyor.

a 2, Hakanı yardıma çağırış.

5. 3 | Usıtgan kuyaş kapsadı
5. 3 | Umunçlug ad'aş tepsedi [1]
4. 3 | Artış suvın keçsedi
4. 3 | Budun anın ürküşür

C. 1 - S. 137

Susatıcı sıcak (etrafı) kapladı
Umulan dost (bizi) kıskandı
(Düşman) Artış suyunu geçecek oldu
Halk o cihetle ürküntüye uğrıyor

1] Aslındaki yaysadı, istinsah hatası olacak: Tepsedi = tefsedi.

*

4. 3 | Yandı örinç ogragı [1]
Keldi berü tigragı
Özi koyı ogragı
Alplar kamug tirkeşür

C. 3 - S. 48

Geri döndü gideceği yerden
Geldi bize doğru ulağı (postacısı)
Vadi içinde ve kenarında ve karşı yakasında
Bahadırlar cenk (harp için) saf tutup diziliyor

1] Düşmandan bahs ile:

*

4. 3 | Artış suvı Yimek i
Sıtgap tutar bileki
Kürmet [1] anın yüreki
Kelgelimet [2] irkeşür

B. 1 . S. 273

Artış suyu Yimeği [Yimek: Kıfçaktan bir taife]
Sığanmış tutar bileği
Sertçe onun yüreği

(Bize karşı) gelmek için toplanıyor.

1, 2] (Met) edatı, sıfatlara katılınca(ce, gibi) manasına, ve madddei asliyeye katılan (geli, galı) eklentilerinden sonra getirilince, mastarının sebebi manasına olur. Bazan da (met) getirildiği halde, sigaya ziyade bir mana vermediği oluyor. Yukarıda geçen bir bendte olduğu gibi..

*

4. 3 | Bad'ruç Yimek ad'irdı
Alpagutun [1] ed'irdi
Süsin yene kad'ırdı
Kelgelimet irkişür
C. 1 - S. 128

Bad'ruç [isminde bir Yabaku beyi] de geri döndü
Bahadırlarını ayırdı [seçti]
Askerini geri çevirdi
[Üzerimize] gelmek için toplanıyor

---

1) Alp = kahraman, agut = belki «ağmak = yükselmek» den: yüksek, (ağa, gibi) alpagut = belki: Yüksek kahraman.

*

4. 3 | Urnçak [1] alıb birmedi [2]
5. 3 | Alımlıg körü [3] ermedi [4]
4. 4 | Adaşlık ün ötürmedi [5]
4. 3 | Kalın eren tirkeşür
C. 1 - S. 131

Emanet alıp (sahibine) vermedi
Alacaklıyı görmek üzere aramadı
Dostluk sesini öttürmedi, [zikretmedi]
(Bana hücum için) kalabalık adamlar toplaşıyor.

---

1) Aslı ur(u)ncak olup, (u) nazımda düşmüş olacak. Urunçuk imlâsı yanlıştır.

2) Aslındaki (yermedi) istinsah yanlışı olacak.

3) Aslındaki (kerü), istinsah yanlışı olacak.

4) Bu kelime, ya aramak (eski şekilde arkamak) mastarının (ar) mücerret maddesinden bir menfi mazi sigasıdır: veya irmek (imek dediğimiz) mastarın menfi mazi sigasıdır, ki o zaman üstündeki kelime ile (görmüş olmadı) manası verilebilir.

5] Aslındaki (ün ötürmedi) suretinde okursak (dostluk sesi öttürmedi, veya anmadı) manasına gelir. Eğer (üze turmadı) suretinde okursak [dostluk üzere durmadı] manasında olur. Fakat evvelkisi 8, bu ise 7 heceli bir mısrağ olur. Halbuki ilk üç mısrağ (8) li görülüyor.

Bendte istinsah yanlışı yoksa bu, serbest bir nazımla yazılmış demektir.

*

4. 3 | Kelse abanğ terkenim [1]
Etilkemet törkünüm
Yad'ılmagay terkinim
Emdi çerik çerkeşür
C. 1-S. 368 = C. 2 S. 165

Gelse eğer hakanım
İyileştirilmek için cemaatim
Dağılmaz (yayılmaz) aşiretim (esir olup evleri bozulmaz)

(Halbuki) şimdi saflar diziliyor.

1) Aslındaki (terkenim) bir istinsah yanlışı olsa gerek.

*

4. 3 Bıçgaç bitik kılurlar
Ant key yime birürler
Handın basut tilerler
Basmıl[1]Çomul tirkeşür[2]
C. 1 - S. 382

[Kavmin hakana karşı gelmiyeceklerine dair] ahitname yapıyorlar
Yemin, biat da veriyorlar
Handan yardım diliyorlar
(Bizle harp için) Basmıl Çomul (taifeleri) toplanıyor.

1) Aslındaki (Yasmıl) istinsah yanlışı olsa gerek.

2) Brokelman (korkub başı tezginür) mısrağile nihayet bulan kıtayı da bu araya koyuyor. Halbuki son kelime kafiyesi diğer bendlerin bu yerdeki kafiyesiyle bir değildir.

*

4. 3 Basmıl [1] süsin kumıttı
Barça kelib yumıttı
Arslan taba emitti
Korkub başı tezginür [5]
C. 2 - S. 251

Basmıl askerini (bize karşı) harekete getirdi
Hepsi gelip toplandı
Arslan (tikin) e doğru yürüdü
(Fakat bizi görünce korkup başları döndü

1) Gazi Arslan Tikin'le savaşan Başmıl askerinden bahsile—Aslındaki Yasıml istinsah yanlışı olsa gerek.

2) Bu bendin diğerlerinden farkı vardır. Eğer (tezkişür) olsaydı bu tefrike hacet kalmazdı. Bu, başka bir manzumenin her hangi bir bendi olmak ihtimali de var.

Türk tarihi — İslâmlık

— 1 —

El ile tutulacak kadar açık olarak görüyoruz. Bundan on bin sene geçmişine kadar uzanan bir Türk tarihi var. Büyük atalarım dünyaya bilgi hocalığı yapmışlar. İlk zamanı baştan başa yalnız Türk medeniyeti ile doldurmuşlar ve orta zamanında, onuncu asrına kadar aşağı yukarı, yine Türk tarihinin bir armağanı ve bir çocuğu olmasını hazırlamıştır.

Tarihin umumî seyrini şöyle bir göz önüne getirelim: Orta asyada medeniyet kuran Türkler dünyaya yayıldıkları zaman bazı yerlerde az olduklarından yerliler tarafından yutulmuşlar ve benliklerini kaybetmişler. Bir çok yerlerde ise Türk medeniyetini uzatmışlar, asırlarca bu medeniyeti insan medeniyetlerinin en yükseği yapmışlardır. Ve bir an için olsun milliyetlerini unutmamışlardır.

Onuncu asır, Türk medeniyet ve tarihinin, en açık ve en mühim bir dönüş yeridir.

Yedinci asra kadar orta Asyadan taşan Türkler yalnız Hazarın poyrazından İbtil kıyılarından garba avrupaya doğru sarkmışlar, oralarda, büyük devletler ve ülkeler kurmuşlardır.

Sasanîler yıkılınca, Türk akışları istikametini değiştirmişler, poyraz yolu yerine batı yolunu tutarak, İran yaylasına, ön Asyaya doğru akmağa başlamışlardır. İşte bu akış üç asır sonunda ulu Türk tarihinin giderini başka bir yere, başka bir yöne çevirmiştir.

***

İslâm dünyası

Bu dünyanın o zamana göre umumî prensibi olan "müslüman„ dini de Türklere geçmeğe başlamıştır. Şu da hakikattir ki Türkleri müslüman yapan; ne, Türkistanı ateş ve kana boyayan Emir Kuteybe ne de Mehmet bin Kasım.dır. Onun içindir ki bu geçiş bır çok yönlerden dikkate ve seçmeğe değer.

A—Müslümanlık Türk türesine uygundu. Onun içinmi?

B—Muslümanlık o zamanın en

yüksek bir dini olduğu içinmi?

C—O zamanlar "arap—müslüman„hakimiyeti vardı da onun içinmi ?

D—Türkleri bu dine bağlıyacak bir şeymi vardı ?

Bunlara cevap vermezden önce avrupalıların, bu işde görgülerini görelim. İtalyalı bir islâm tarihi mütehassısı diyor ki: Eğer Türkler müslüman dinini almasalardı Muhammedin dini ya "bir arabistan dini olarak kalırdı veya büsbütün dünyadan kalkardı„ bu fikirlere göre:

B—Türklere, müslümanlığı, o zamanın, en yüksek dini olarak değil...

C—(arap—müslüman) hakimiyeti için de değil.

D—Türkleri bu dine bağlıyacak bir şey varmış diye değil.

Yalnız, Türklerin samimiyeti ile kendilerini o zamana göre doyuracak başka bir rejim olması bağlamıştır. Bu mesele şu şekilde anlatılmalıdır: Türkler müslüman âlemine geldiğinde, henüz "yedinci asır„ din işinde tahakküm yoktu. Din bir vicdan meselesi kabûl ediliyordu. Bu şekle göre müslümanlığı şöyle düşüneceğiz:

Müslümanlık: İnanma yönünde bir Allah tanımak, Muhammedi, Allahın peygamberi, sefiri, murahhası tanımak, namaz (1) kılmak, oruç (2) tutmak, zekât (2) vermek, ömründe bir defa haç (4) etmek, dini seremonileri ile;

Namusa dokunma,
Hırsızlık etme,
Yalan söyleme,
Vazifeyi vazife bil,

Küçüğe şefkat, büyüğe hürmet et. gibi içtimaî düsturlardan ibaretti, demek doğru olsa gerektir.

Allah bir
Muhammed peygamberimiz
Namaz kılmak
Oruç tutmak
Zekât vermek

---

[1] Namaz arabça salat, dua demektir. Kur'an sarahaten yalnız salât ve secde ile rükûu emreder. Merasimin teferrüatı, peygamberden görülen ve öğrenilen şeydir.

[2] Oruç hıristiyanlık ve müslümanlığın esaslarını hazırlıyan Musa dinininde de vardır.

[3] Araplar, islâmiyet, zekât işini Sümerlerden öğrenmişlerdir.

[4] Haç: Eski Greklerin olimpiyat oyunların gayesine çok benzer. Grek medeniyeti, Ege medeniyetinin — İyon, Adalar. Kiklat, Girit medeniyetlerinin istihale ederek devamıdır.

İslâmiyetin çıktığı zamandaki arap medeniyeti de, Sümer medeniyetinin bir gölgesidir. Bu, cihet tetkike değer.

Haccetmek.

Bunlardan, zekât hariç diğerleri Türklerce bilinmiyen şeylerdi. Fakat ne lüzum vardı. Türklerin bunları bilmesi veya bilmemesi umurunda değildi.

Zekâ zaten Türklerin türesinin yapmasını emrettiği bir şeydi. Zengin olanlar fakirlere yardım etmeli idi. Müslümanlığın bu emri, Türklerin asırlarca yaptığı bir işten başka bir şey değildi.

İçtimai düsturlar ise, Türkün türe ve ülküsüne uygundu. Bunun için Türkler, oymak, oymak müslüman olmağa başladılar. O kadar ki, Oğuz Türklerinden Üçoklar, Bozoklar, Kınıklar kâmilen müslüman oldular ve müslüman dünyası, diri ve yılmaz yeni bir unsur kazandı.

Türkler kabiliyetleri ve kudretleriyle bu âleme—o zamana göre —Arabistan, Palatin, Suriye, Irak, İran yaylası, garbî Türkistanın bir kısmı, bütün şimalî Afrika şarkî anadoluya da hakikaten hakim oldular.

Fakat, islâmiyetin Türklere geçmesi, Türk seciyesine büyük tesirler yaptı. Bunları aşağıdaki maddelerle ifade kabildir:

1— Türklerde hiç bulunmıyan muhafazakârlık.

2—Dünya işleriyle, din işlerinin karışması.

2—Hükûmet şeklinde,—daha ziyade—hakan padişah mefhumunun başkalaşması.

4—Yurt ve millet koruma fikrinin îlâyi kelimetullâh şekline girmesi.

5—"Hususî hayat, aile dili, hariç„ yaşayış, giyiniş, düşünüş, görüş cephelerinin "arap—müslüman„ vichesini almasidır. Bütün bu değişiklikler yalnız dil işinde hiç bir şey yapamamıştır .

Türkler müslüman olunca, başlangıçta araplar. bu işten çok sevindiler. Çünkü nüfusları çok, kudretleri çok, iradeleri kuvvetli, istediklerini yapan Türkler,araplar hesabına, arap fütuhat ve muvaffakiyetlerini tamamlıyacaklardı. Ve işler de böylece gitmeğe başladı. Ne çare ki bu gidiş böyle devam etmedi ve edemezdi de. Ön Asyaya yayılan Türkler, arapların istedikleri her şeyi yaptılar. Yalnız arapların istemedikleri iki şeyı de beraber.

Birisi: Türkler yalnız zaptettikleri yere değil, doğrudan doğruya araplara da hakim olmağa başladılar.

Digeri: Türkler kendi dillerini eskisi gibi muhafaza ettiler.

Bu iki sebep; bir Türk—arap mücadelesinin görünmez bir şe-

kilde başlamasına sebep oldu.

Görünmez diyorum; çünki Türkler araplara karşı bir kin gütmekten ziyade, onlara belki de hürmet ediyorlardı. Halbuki araplar böyle değildi. Başlangıçta araplar bu iki büyük [Türk kabahatini] ortadan kaldırmak için Türklerin samimiyetinden, ve ahlak faziletlerinden istifadeye çalıştılar. Fakat muvaffak olamadılar. Bunun üzerine ellerine galiz baltalarını aldılar. Türklerin milliyetlerini unutturmak için, Türk âleminin cihanı kaplıyan tarihlerini balta ile kırmağa başladılar.

Hep Türk tarihini, Türkün binlerce senelik erişilemez şevket ve kudret devirlerinin eserlerini kırdılar, kırdılar.

Âlicenap Türklük buna sustu. Ve fakat ne dillerini bıraktılar, ne de hakimiyet kudret ve kabiliyetlerini kaybettiler

---

Türklerin müslüman olmalarının, Türk âlemine yaptığı tesirleri biraz evvel [1—6] rakkamlariyle göstermiştik; şimdi bunların nasıl başladığını ve hangi neticeleri verdikierini de görelim:

1—Türkler, hayatî, iktisadî, işlerde zamanın giderine uygun şeyleri hemen kabûl ederlerdi. Müslüman olunca—ihtimalki samiyetleri icabı—bu işleri, din yönünden görmeğe başladılar.

Bu görüş hayat işinde o kadar ileri gitti ki; evini hırsızdan muhafaza için ayetel kürsî okumak, yangından muhafaza için Tevelkeltüalallah , Çocuğunu korumak için maşallah, hattâ daha ileri gidelim: Yaptığı bir işin iyi naticelenmesi için istihareye kadar vardılar.

Bütün bunlar kâfi değilmiş gibi bir de, aldıkları arap an'ane, yaşayış, ve düşüncelerini bile kendilerine mal ettiler.

Araplar: başlarına beyaz bez bağlıyorlar.

Ayaklarına sarı mest pabuç, sırtlarına cübbe, ayaklarına şalvar geyiyorlar.

Sakallarını bırakıyorlar.

Gözlerine hilâl çekiyorlar.

Yemeklerini yerde oturarak yiyorlar.

Yemeklerini ellerile yiyorlar.

Kadınlarına peçe ve çarşaf giydiriyorlar.

Karşı karşıya geldiklerinde selâmün aleyküm diyorlar, ve beş parmaklarını açarak göğüslerine koyuyorlar.

Kadınların okumasını, düşünmesini, yürüme ve söylemesini birer cinayet sayıyorlar. Bunları Türkler alıyor fakat araplık diye değil, müslümanlık diye.

Ve o halde geyinis, yaşayış ve her şey dinî bir şekil alıyor. Mademki dindir. O halde değişemez neticesi kendi kendine meydana çıkıyor, Bu hâl Türklerde olmıyan muhafazakârlığı da, Türklere hediye ediyor.

Görüş ve düşünüşler bu şekli alınca din—dünya işlerile tamamen birbirine karıştı. Türklerin bu yüzden gördükleri zarar o kadar çoktur ve büyüktür ki Türkün umumî tarih giderini ta, BÜYÜK İNKILÂBIMIZ a kadar sürükledi. Bu fena görüş ancak Atatürk âleminde boğuldu ve öldü.

Kılıç Arslan İznikte

Bir papas mantosuna bürünmüştü ortalık;
Gündüz çarpışan koşan, uluyan kalabalık,
—Yatışan deniz gibi—susmuştu, uyumuştu.
Göl, bir karanlık kuyu, dağlar ıssız ve kuytu..

Put uğruna buraya koşanlar—haydut gibi—;
Sazlı göl kıyısına devrilmişler put gibi..
Yalnız, mahsurların hiç yumulmıyor gözleri:
Gece dolduruyorlar, gündüz açılan yeri..
Suların taş bağrında sızlıyor bin bir yara.
Vurulmuş asker gibi, tutunup kayalara,
İki büklüm duruyor kulelerin göğdesi;
Kayaların sızıyor—kan gibi—boğuk sesi..
Yedikçe balyozların ağır inişlerini,
Koca duvar sıkıyor mermerden dişlerini..

İçerde (İznik) hasta, açlığın kucağında;
Haftalardır yatıyor korkunun yatağında..
Bir tek umudu kalmış şimdi bir kahramanda:
Sur dışında cenkleşen şanlı (Kılıç Arslan) da..
Bu yiğit uzatıyor ömrünü hastaların,
Bu yiğit dindiriyor sızısını hisarın,
Yürek pekliği gelsin diyerek mahsurlara,
Karısile oğlunu kapamıştı surlara,
Tasasını çekiyor hem onların, hem yurdun..
Her gece dolaşarak uzun yollarda yorgun,
Kalenin dıvarından aşıyor içeriye,
Tan yeri ağarmadan dönmiyordu geriye..
Nasıl korkmıyo sa hiç en çetin döğüşlerden,
Ürkmüyordu öylece gece yürüyüşlerden..
O geçerken göl bile çekilip yol veriyor,

Gece koyulaşıyor. ağaçlar eğiliyor:
Sanki yardım görüyor gökten, yelden, topraktan:
Halkın duası ona, çelik kalkandı haktan..

* * *

Meğer son kavuşmaymış, meğer bu son geceymiş..
Bu karanlık akşam, bir felakete gebeymiş.
Ertesi gün kaleyi sardı ölüm korkusu,
Kara bir belâ gibi aktı Salip ordusu.
Tarih bile İzniğin işitmedi sesini;
Kapılar açılınca verdi son nefesini..

* * *

Kılıç Arslan dayamış başını bir kayaya;
Karısını andıran uçuk benizli aya,
Ağlamadan bakarak çare düşünüyordu:
Gene asker lâzımdı, gene lâzımdı ordu..
İçini istiklâlin, öcün ateşi yaktı:
Yurdu, karısı, oğlu, esir mi kalacaktı ?.

* * *

Dagılan erlerini topladı bir kaç günde;
Yine Türk atlıları bir gün kale önünde,
Köpüklü dalgalarla çarptı kalın surlara;
Düşman daha doymadan zafere kana kana,
Gene insan kanından aktı bir kızıl dere,
Üstü yosun bağlamış, su dolu hendeklere.,
Girmedi dal kılıçlar haftalarca kınına,
Boyun eğdi kuleler coşkun Türk akınına,
Tarihin hükmü geldi en sonunda yerine:
Kavuştu (Kılıç Arslan) bütün sevdiklerine..

Rıza Yücer

Köylümüzün Ülküsü

Avukat Hulûsi Köymen

Milletlerde, ekonomi ve sosyal bakımından zarurî olarak meydana gelen zümre teşkilâtının her biri bütün millî varlığın müşterek ülküsünü tamamlıyan ayrı ayrı ve kendi sınıflarına mahsus birer ülküye bağlıdırlar. Zümre ülkülerinin hususî karekterlerini, millî birliğe za'f verecek bir ayrılık olarak düşünmeğe imkân yoktur. Esasen millî birliği yaratan ülkünün mahiyeti, basit bir cismin hüviyetine benzetilemez. Millî ülküde her vatandaşın maddî ve manevî bütün kabiliyetlerinin en mütekâmil kıymetleri tecessüm ettirilir.

Tabiat, mizaç, ahlak bakımlarından yekdiğerine benzerleri az olan, ve cemiyet içinde edindikleri meslek bakımından da benzerleri ancak zümrelerin mahdut insanlarına inhisar eden muhtelif kıymetteki bu yurttaşların her birerlerinin içtimaî değerleri muhassalası olarak kabul ettiğimiz ulusal ülkü, cidden mudil bir hüviyettir. Ancak biz bu hüviyeti iyice tanımak ve tanıtabilmek lüzumu karşısında yalnız ulusal ülkümüzün yolunu göstermekle iktifa ederiz ve;

«Ulusal toprağımızı mutlaka korumak; ülkemizde Cümhuriyet ve millî demokrasiyi ve inkılâbın bütün verimlerini yurdun ayrılmaz bir parçası gibi ayni şiddetle ve her ne bahasına olursa olsun düşman sarkıntısından esirgemek, ulusal ülkümüzün doğru yoludur.» deriz.

Ulusun yaşayışı ve hareketi bakımından gördüğümüz ve gösterdiğimiz bu yolu ulsun iç teşkilâtında ve bu teşkilâtın her birine mahsus hayat gidişinde gözden kaçırmamak için de çok, pek çok şeyleri bilmeğe ihtiyacımız vardır.

İçtimaî işlerin ve çalışmaların her bölümünde ihtisas temini demek olan bu hudutsuz ihtiyaçları öğrenmek, insanın tabiî kudretinin çok üstündedir. Bundan ötürüdür ki bu ihtiyaçlar, ancak teşekküller arasında bölüşülerek içtimaî zümrelerin hususî ihtiyaçları haline geldiği zaman kolayca anlaşılabilir. Bu zümrevî ihtiyaçların giderilmesi de o zümreye mahsus ülküyü teşkil eder.

Türk ulusu içinde, üzerine aldığı işin ulusal ve hayatî ehemmiyeti itibariyle hükûmetin ve münevverlerin en çok sevgi ve saygısını haklı olarak kendine çeken zümre, Türk köylüsüdür. Köylümüzün bu yüksek değerini şuurla bilen ve inananlar bu zümrenin bu günkü idealının esas karekterini öğrenenlerdir.

Türk köylüsünün kendi kendine yarattığı çok sade ve pek asîl olan ülküsünün karakteri; önünde hiç bir şahsî kaygu ve düşüncelerin bulunmaması ve şahsî kayguları ancak kendi ardından yürütmesidir. Filhakika bir köylü ile samimî olupta biraz ruhuna sokularak onun öz duygularını araştırdığınız vakit, zümrevî ülkünün Türk köylüsünün gön-

lündeki hakimiyetini saygı ile görürsünüz.

Tahsildar geldiğinde bir saat içinde köylünün vergisini toplıyacağı bereketli yılı gözlediğini, köylü size söylerken zengin olmak hayal ve ihtirasından hiç bir gölge görmez ve bir ses duyamazsınız.

Köylünün konuk odasına aş vermesi, yürekten kopan bir zevk işidir. Bu işi yaparken zümre farkını hiç gözetmeksizin çiftçi, sanatkâr, kentli veya köylü herkes için aynı hizmeti ayni zevk ile yapar. Bu odanın kendi evinde açılması ve her akşam kendi aşı ve bütün ,çocuklarının işi ile yolu uğrayanları ağırlaması köylünün idealidir.

Köylü kadın ve erkekleri, ara sıra uğradıkları kasaba ve şehrin fantezi hayatı ile yüz yüze geldiklerinde bu hayata en ufak bir alâka ve temayül göstermek akıllarından geçmez. Kendi hayatlarının bu günkü üslubundan ileri geçmek için hiç bir istek ve ihtiyaç duymazlar. Kendilerini toprağa ve zümresine bağlayan ülkü kuvveti, onlara şehrin göz alıcı hayatını cansız ve hareketsiz bir resim soğukluğiyle göstermektedir.

Köyünün idarî teşkilât noktasından bağlı olduğu kazasının çok mamur olmasını ve hatta günün birinde kazanın vilâyete çevirilmesini candan ister: Köylünün bu isteğinde şahsî bir kazanç gütmediğine inanmamak elden gelmez.

Köyün ve köylünün hakikî hayatından daha böyle bir çok misaller sıralıyarak bu asîl zümrenin ulusal ve soysal kıymetini ölçmeğe hakikî ölçüler bulmak mümkündür. Bu görüşlerimizle vardığımız netice, Türk köylüsünün bağlı bulunduğu içtimaî heyete ait menfaatleri en ileride tutarak yalnız milleti için zengin bir müstahsil olmayı kendisine ülkü edinmiş olmasıdır. Bu ülkü kendini cemiyetten sonra düşünmek gibi vatan severliğin ve insanlığın en ileri derecesi olan yüksek faziletin ifadesidir.

İşte bu sebepledir ki günün kızgın sıcağiyle yüzü kavrulan ve kuvvetli bir sinir ve sabırla çalışarak toprağı ve tabiatı kendine esir eden bu asîl ruhlu zümrenin esenliğiyle uğraşmak ve çocuklarının maarif ihtiyaçlarını mutlaka karşılamak ve refahını artırmak; asîl duygularına bu günkü medeniyetin bediî kültüründen aşk ve sanat zevki de katıp hayat çeşnisini zenginleştirmek, bütün milletim ülküsü oldu. Mü:evverler vatanseverliğin en amelî ve müsbet tecellisini, köylülerin bediî, sıhhî ve bir kelime ile medenî hayat seviyyesini yükseltmek için köylerde yapacakları telkin hareketleriyle göstereceklerdir.

Halkevlerinin bütün komitelerinin yekdiğeriyle ve bilhassa köycülük komitesiyle mesaî iştirakini tesis ve devam ettirmek lüzumuna bu sebepten ihtiyaç duyulmaktadır.

Bursa gezintilerinden

—Abideler—

Birinci Erkek Lisesi tarih öğretmeni
Memduh Turgut Koyunlu oğlu

Bu işe Çekirgeden başlıyalım :

Mudanyadan gelen şosa, Çekirgede köprü başı denen mevkide ikiye ayrılır. Sağdaki yol takip olunursa Haydarpaşa, Saidiye gibi çelikli banyolardan sonra yolun sağ tarafına birinci Muradın künbedi, sol tarafına da cami düşer. Muradı Hüdavendigâra ait künbedde sağda Emir Süleymanın oğlu Orhan çelebi, Muradı Hüdavendigârın solunda da Bayazıdın oğlu Emir Süleyman ve diğer oğlu Musa çelebi, duvar dibinde de Muradı Hüdavendigârın küçük oğlu Yakup çelebi ve ikinci Bayazıdın, Kefede 910 tarihinde ölen Mehmedin kabirleri vardır. Bunlardan başka isimleri bilinmiyen dört mezar daha vardır. Muradı Hüdavendigâr 791 hicrî senesinde bir sırplı tarafından Kosvada şehit edilmiştir. Yıldırımın oğlu Emir Süleyman da sekiz seneden fazla Edirnede hükümdarlık yaptıktan sonra 813 hicrî senesinde Edirnede Döğenciler köyünde, Yıldırımın diğer oğlu Musa çelebi de iki seneden fazla hükümdarlıktan sonra hicrî 816 da Edirne civarında ölmüşlerdir. Birinci Muradın oğlu Yakup çelebi de hicrî 791 de Yıldırım tarafından Kosvada öldürülerek Bursaya gönderilmiş ve bu künbedin altına defnedilmiştir. 744 tarihinde yazılmış bir kur'anın vaktile burada muhafaza altına alındığı cümlenin malûmudur. 1261 senesinde büyük zelzelede künbedin kubbesi öndeki bahçeye düşmüştür. Bu günkü şekilde künbed mimarî bir kıymeti haiz değildir. Burası ikinci Abdülhamit tarafından yeniden tamir ettirilmiştir.

Cami'ye gelince: Bizans eserlerindeki kubbe kemerleri, hergün Ayasofya ve sair âbidelerde gözümüze çarpar şekiller burada da görülür. Filbos [*] ismindeki mimarın, bu eseri kendi zevk ve kanaatiyle yapmadığını ilk görünüşte teslim etmek iktiza eder. Medrese, camiin üstündedir. Büyük kubbe etrafında sağlı ve sollu sekizer oda olmak üzere on altı höcereyi muhtevidir. Cami kapısından bir koridara girilir. İki taraflı merdivenle Filâdar=Gün dağdu ovasını bütün nezareti altına alan kırk adım uzunluğunda bir üst koridora çıkılır. Cephe kemerleri ikişer küçük kemere ayrılır. Aralarında bizans başlıklı sütunlar bulunur. Bu koridorun son köşesinden minareye çıkılır. Koridora çıkılan iki taraflı merdiven arasında dershane gibi büyük bir höcre vardır. Cenup cihetinden iki taraf höcrelerini yekdiğerine birleştiren dar inhinalı bir geçit bulunur. Büyük kubbenin etrafındaki Medrese höcreleri tam bir murabba teşkil

[*] Hiristodolo

edecek şekilde inşa edilmiştir. Bu camiin kitabesi yenidir. İçerdeki havuz 1322 de genişletilmek suretiyle yapılmıştır. Garba doğru giden yol takip olunursa Adapalas, Şifa, Yeşil Bursa, Çekirge, Gönlü ferah, Hüsnü güzel, Servinaz ve saire gibi çelikli banyoları havi otellere ve askerî hastahaneye gidilmiş olur. Aynî yol ile avdet olunduğu taktirde camiye giden yol solda bırakılarak sağ tarafı takip olunursa yine bir çok banyolu otellerden sonra Çekirge Posta ve Telgraf şubesine, eski kaplıca ve Armutlu kaplıcalarına rastlanır. Kükürtlü, yeni kaplıca, Kaynarca, Kara Mustafa kaplıcalarını solda, asrî banyo ve Gazi köşkünü sağda brakan şosa takip olunarak sağdaki yolla Muradiyeyeye varılır. Muradiyeye varmazdan evvel yolun sağ ve solunda Hamza bey camii, medrese ve künbedine gidilir. Hamzabey, ikinci Muradın ulularındandır. Bursaca İzmir fatihi adile anılır. Burada 888 de Cem vakası esnasında Söğüt civarında idam edilerek cesedi, pederi Hamzabey yanına gömülen Kara Mustafa paşanın mezarı da vardır. Bundan sonra büyük parmaklıklarla çevrili ve bir havuz ile süslü Muradiye camî ve künbetlerinin bulunduğu meydanlığa gelinir. Muradiye camii 828 recebinde başlanmış 830 Muharreminde bitirilmiştir. İkinci Murad tarafından yaptırılmıştır. Cami kitabesi şudur: Emere bi binai hâzel imaretişşerifetil mübareketi sultanül arap vel acem zilullahi fil âlem essultan ibnissultan essultan Murat bin Mehmet bin Bayezit han halledallahü mülkehu fi şehri recep sene semaniye ve işrine ve semane mietin (828) vekael itmam fi şehri muharremül haram sene selâsine ve semaniye mie (830)

Cami içerisinde çok zarif ve kıymetli çiniler vardır. Kapılar eskidir. Cephesinde pençereleri örten mermer kafeslerin güzelliği ve kapısının üzerindeki yukarıya yazılan çini tak göze çarpar. Kapıdan girilince sonradan inşa ve ilâve edilmiş olan bir müezzin mahfeli görülür. Yapısındaki zevksizlik ve maharetsizlik pek aşikârdır ve sonradan yapıldığına delâlet eder. Kapıdan girince tam başımıza rast gelen kısma baktığımız zaman eski ustaların maharetini, dedelerimizin zevklerini bize anlatan bir tavan parçası bütün ziyaretçilerini hayretlere düşürecek kadar güzelliğile sizi kendisine çeker. Muazzam ve yorucu bir çalışmanın, ince ve kibar bir zevkin bütün vuzuhile canlandığını iftiharla söyliyebiliriz. Bu parça vaktiyle iki kubbenin ortası olan müezzin mahfelinin bir kısmıdır. Yeşil camiinde de ayni mahalde bir mahfel varmış. Asârı, bu gün de görülmektedir. Demir çengellerle asılmış birer narin kafes halinde olduğu geri kalan eserlerden istidlâl olunmaktadır. Muradiye camiine girenler, kapları yırtılmış, baş ve nihayeti kopmuş kıymettar musaflar gibi, mabedi de perişan görür. Pek kaba bir minber öyleki vaktiyle mabedi yaptıran ve süsleyenlerin sehpaları bundan daha sanatkârane idi. Bursadaki âbidat, uzun bir ihmal devrinin kurbanı olmuştur. Yeşil camiinin de minberi, mihrabına nisbetle böyledir.

— Bitmedi —

İnkılâp karşısında Türk münevverinin borcu

Diş hekimi Fahir Rüştü

Türk ulusu on, on iki sene; daha doğrusu Türk rönesansının başlangıcından bu güne kadar geçen on beş sene gibi kısa bir zamanda birçok inkılâplar yaparak yeni bir Türk devleti kurdu. Bundan bir yıl önce Cümhuriyetin onuncu yıldönümünde candan ve gönülden gelen bir coşkunlukla ve kalbimizi sevinçle çarptıran bir gurur ile bunun hesabını açık alınla vermeğe muvaffak olduk.

Bu gün bütün acunun ağzını hayretten açık bırakan bu inkılâp karşısında Türk okumuşunun yapmakla mükellef olduğu vazifeyi ve Türk münevverinin omuzlarına yüklenen ünlü borcu hatırlatmak istiyoruz..

Bu borcun elbette ki en mühimi ve en başlıcası, Büyük Atatürkün senelerle evvel Türk gençliğinin omuzlarına emanet ettiği Türk inkılâp ve Türk Cümhuriyetini koruyabilmektir, Türk gençliği bu yüce emaneti korumağa her zaman için kadir olacaktır ve bu kudreti Büyük Önderin dediği gibi her zaman damarlarındaki asîl kanda bulacaktır.

Fakat Türk okumuşunun borcu yalnız bununla bitmiş olmıyor. Bu günün münevveri yaşamak için ve maddî varlığını yaşatabilmek için yemeğe ve içmeğe nasıl muhtaç ise manevî varlığını da yaşatabilmek için her gün bir parça daha yükselmek aşkı duymalıdır. Hakikî münevver, fikir ve sanat mahsulleriyle sıkı bir bağlılık kurmalıdır.

Hakikî münevver, usulü veçhile çalışmağa, tetebbu sahasında yorulmaz bir dikkate, ömrünün devamınca muayyen bir ülkü için çalışmasını toplamağa, inanını, imanını, iştiyakını, azmini, enerjisini kaybetmemeğe, mütemadi tecrübe ve görüşlerle zekâsını genişletmeğe mecburdur.

Ancak geçen yüz yıllardaki ve geçen kurunlardaki münevver genç telakkisi ile bugünkü münevver telakkisi arasında esaslı bir ayrılık vardır.

Dünkü münevver, âmiyane tabiri ile nihayet bir kütüphane faresi olmaktan ileriye geçememiştir. Belki dünkü münevver için de, saydığımız vasıflar lâzımdı, belki de dünkü münevver de çok okumuş adamdı, fakat bütün bildiğini ve bundan öğrendiğini kendi nefsine saklayacak kadar özünü sevmişlik göstermişti. Ve nihayet günün birinde bütün ilmî varlığını hiç bir meyva vermeden ve hiç bir eser bırakmadan kendisi ile beraber mezara sürüklemiştir.

Bu tarzın da bazı istisnaları olmakla beraber geçen kurunlaadaki münevver insan örneği kendisi için çalışan, yalnız kendisi için okuyan ve

okuyup öğrendiklerinden budun'un istifadesini düşünmeyen bir tip idi..

Bu günkü Türk münevverinden isteyeceğimiz, bütün manası ile tam ve kusursuz bir diğerkâmlıktır.

Bu gün Türk gencinin ilmî varlığını yalnız kendi nefsine saklamağa hakkı yoktur. Bütün öğrendiklerini öğretmeğe ve bütün bilgisinden Türk soysal varlığının istifadesini başarma çarelerini arayıp bulmağa mecburdur.

Pröfesör Zimmer in bir vesile ile dediği gibi: «Zamanımız dünyasının en çok muhtaç olduğu şey doğru bir görüş ve anlayış sahasında azimkâr insanlar yetiştirmektir.»

Bu acunun muhtaç olduğu bu azımkâr ve diğerkâm insanlara Türk sosyal ailesi her kesten fazla muhtaçtır.

Türk münevveri halka inmeli, ve kitabından başını kaldırdıkça edindiği bilgiyi ve hayatta edindiği doğru görüşlerini halka vermeli ve her yönden halkın ve köylünün aydınlanmasına çalışmalıdır.

Biz on yıl içinde yüz yılların bile çerçevesine dar gelecek kadar büyük işler yapmış bir ulus'uz. Halkın, ilim, sanat ve fen cereyanları ile bağlılığını kuramamış tabakası, Türk Cümhuriyetinin ve yeni Türk idaresinin olsamını ve güzelliklerini ancak geçirdiği tecrübelerle öğrenmiştir.

Bununla beraber inkâr edilmiyecek bir hakikattir ki bu dediğimiz tabaka her gün biraz daha aydınlanmağa, her gün biraz daha feyz almağa muhtaçtır..

Türk köyü imara muhtaçtır, Türk köylüsüne konfur ve medeniyet verilmelidir. Türk halkının özünü kemiren hastalıklarla karşılaşma yolları ve çarpışma çareleri gösterilmelidir, medenî yasaya dayanan Türk ailesi kendilerinin anlayabileceği bir dil ile sosyal kaideler gösterilerek hergün biraz daha sağlamlaştırılmalıdır, ve en nihayet bin bir hayat kavgası yüzünden ilim ve sanat ile bağlılığını kuramamış olan Türk halkına medenî dünyanın dayandığı ve kuvvet aldığı ilim ve sanat cereyanları, Türkün ünlü geçmişi, Türk ulusunun her gün biraz daha sağlamlaşması ve kuvvetlenmesi için gereken yollar ve Türk Cümhuriyetinin her gün biraz daha güzelleşmesi için gereken çareler ve Türk sosyal varlığının genişliğe ve mutluluğa kavuşması için tutulması lâzımgelen istikamet gösterilmelidir.

Türk köylüsü ve Türk budunu, kendisine gösterilecek iyiyi ve güzeli her zaman için benimsemeğe hazırdır, onun affedemiyeceği tek şey, samimiyetsizliktir.

Bize yüklenen borç, bütün samimiyetimizle halka inmek ve bütün benliğimizi halkın aydınlanması yoluna harcamaktır.

Türk münevveri; ancak Türk vatanı mamureye döndüğü ve Türk köylüsü ile Türk halkı medenî insanlık varlığına gereken bilgilere kavuştuğu gün borcunu tamamen ödemiş olmanın verdiği rahatlıkla geniş bir nefes almak hakkını elde edebilir.

Çocuklarıma . . .

— Oğlum Erdal'a, Kızım Erdem'e —

Ağarınca tanyeri aydınlandı içimiz ,
Siz doğunca öğrendik: Varlıkta neyiz, kimiz ? .
Siz oldunuz ışıklı yuvamızın çiçeği .
Süslüyoruz, sizinle özyurdu , geleceği . .
Siz gülünce güleriz, ağlayınca sızlarız ,
Sizi büyütmek için yokluğu yaldızlarız !
Biriniz altın yürek, biriniz altın kanad ,
Olmalıdır hızınız her yerde şahlanan at !
Yurdu yükseltmek için çalışın, ter kesilin ,
Ağlamasın anayurd, varsa gözyaşı silin !

Güneş gibi, doğruluk parlasın alnınızda ,
Bir kara damla yoktur çünkü al kanınızda...
Doğruluktur: Dik tutan, üstün tutan her başı .
El, baş üstünde tutun siz de doğru yurttaşı . .
Eyilikle yükselir her adamın varlığı ;
Gönül yapan çekmemiş hiç bir yerde darlığı !
Kötülükten sakının dağ olur yakar sizi .
Şaşırttırır kötülük aydınlıklarda izi .
Güzelliği görünce siz hiç durmayın, koşun
Olsa da tepesinde gözalan, dik yokuşun !
Her güzelde tinleri vardır yükselten içöz !
- Yılanı deliğinden çıkarırmış güzel söz ! -
İçiniz ayışığı gibi çok aydın olsun ,

Her yürekten oraya bol bol sevgiler dolsun !
Duygunuzu bağlayın hem doğruya, güzele ,
Eylik yapın herkese erersiniz üzele !

Onurumuz Cumurluk, erkinlik de ünümüz .
Bir onur denizidir tarihimiz, dünümüz .
Siz de sonsuz göklerin birer yıldızısınız!
Yurdun çelik sınırı, budunun hızısınız !
Çalışınız: gönençler parlatır benzinizi .
- Irmaklar hep akıyor yutmak için denizi! -
Siz de ırmaklar gibi durmadan çağlayınız ,
Engin Türk denizine umudlar bağlayınız ..
Bizim üzel özbeğlik durur yamacımızda ;
Bir ışık evrenidir yanan amacımızda .
Biz yokluklar içinde varlıklar yaratanız .
Ulu Türkün yurdundan karanlığı atanız !
Siz de gözlerinizi dikin engin yarına . .
Ersin çocuklarınız daha ergin yarına . .
Onların da içinde bizdeki, sizdeki hız ,
Köpürerek, taşarak yücelsin bayrağımız ! . .

Tahsin UYGUR

İpek, dünya iktisadiyatındaki mevki'i ve biz

İpek Böcekciliği Enstitüsü Müdürü
Dr. Tahir Yetmen

Tarihi henüz bilinmiyen zamanlara ait olan ipek, dün olduğu kadar bu gün de yine kendisine has olan mevki'ini muhafaza etmekte ve rakiplerine karşı her zaman olduğu gibi yine mücadelesinde muvaffak olmaktadır. Bir çok devletler varki iktisadî muvazenelerini bu gün ipekle temin etmektedir. İpek yüzünden en yüksek iktisadî mevkilere yükselen hükûmetlerin mevcudiyetini de göz önüne alırsak ipeğin dünya iktisadiyatında oynamakta olduğu rolün kıymetini tasdik etmiş oluruz.

Bu hususa ait tafsilâtı ileride vereceğimiz için, önce ipek hakkında tesadüf etmiş olduğumuz bazı efsaneleri kaydedersek faydalı olacağını zannederim.

Bir Çin efsanesine göre: Lişing namında bir çinli kızı, bir gün, bir dut ağacının gölgesinde istirahat ederken bir kelebek gelerek bu kızın kulağına gizlice ipeğin nasıl husule geldiğini ve bundan nasıl kumaş yapıldığını söylemiş. Bunun üzerine Lişing, bu tarifat dairesinde, ipeği istihsal ederek kendisine kumaş dokumuş ve bu kumaştan yaptığı elbiseyi giyerek nışanlısını beklemek üzere oturmuş. Fakat hayırsız olan nışanlısının gelmediğini görünce Bagobe denilen mabede girerek nışanlısının sadakatı için dua etmiş ve ağlamış; okadar ağlamış ki döktüğü göz yaşlarile giymiş olduğu ipek elbisesi ateş alarak kız, elbise ve mabut hep beraber yanmışlar.

İşte bu günden itibaren Çinde ipeğin ismine (Alev kumaşı) denilmiş ve bu ilk ipek dokuyucu kızın ismi Çinde mukaddes olarak tanınmış ve mabudeler meyanına ithal olunmuştur.

Bu gün Çinde yeni ipekli elbise giyenlere daima gülmesini ve hiç bir vakit göz yaşı dökmemesini tavsiye ederler. Aksi takdirde ipek elbise giyip goz yaşı dökenlerin Lişing gibi yanacağını söylerler.

Bu efsanenin Çinde ipek istihsalinin ilerlemesinde ve halkın bu vasıta ile her vakit şen olmalarını temin etmekte büyük tesiri olmuştur.

Diğer taraftan bir Japon efsa-

nesine göre. Hindistandan kovulan ve «Kırmızı saçlı kız» denilen bir kıral kızı, Japonyaya bir dut ağacı sakı içinde giriyor, ve orada katlolunuyor. İşte bu katlolunan kız orada ipek böceğine tahavvül ederek bugünkü ipek böceğinin esasını bu suretle teşkil ediyor.

Bu, ve buna benzer efsaneler bize gösteriyor ki ipek böceğinin asıl menşei uzak şark, daha doğrusu Çindir. Çinde ipek böceğinin milâddan otuz asır evvel mevcut bulunduğu, Çin tarihlerinde yazılıdır. Bu tarihlere göre Çin imparatoru Schi - nong. bizzat kendisi ipek böceğinin taammümü için çalışmış olduğu ve elde edilen ipekten çarşaf ve musikî telleri yapıldığı kaydolunmaktadır.

Diğer taraftan Hind tarihlerinde milâttan 3870 sene evvel İrandan Hind kralına bir ipek şal götürüldüğü yazılıyor. Milâttan 2600 sene evvel İmparator Hoang - tinin karısı Se - ling - ki, ilk defa olarak bahçesinde gezdiği esnada dut ağaçları üzerinde muntazam örülmüş kozalara tesadüf ediyor. Bu kozalardan çıkan kelebeklerin çiftleşerek tohum verdiklerini tetkik ediyor ve bu tohumları Çin ahalisine dağıtarak ipek böcekçiliğinin Çinde yayılmasına çalışıyor. Kayıtlara göre ilk def'a ipek böceğinin nasıl yetiştiğini öğreten ve kozadan ilk def'a ipek çeken Se-ling ki oluyor. Bunu takip eden devirlerde gelen bütün kıraliçeler, Se-ling-kinin tavsiyelerini takip ederek ipek böceğinin harice çıkmaması için şiddetli kanunlar vaz ediyorlar ve ipek böceğine ve dut ağacına kutsiyet izafe ediyorlar. Diğer taraftan da memleketlerinde yetiştirdikleri ipeklerden kumaş dokuyup harice sevke başlayarak memleketlerine külliyetli servet girmesine sebep oluyorlar. Bu kumaşların Milâttan ancak 2000 sene evvel Garbî Asyaya girdiği de ayrıca kaydolunmaktadır.

İpek kumaşlarının fevkalâde zarafeti ve değerinin fazla olması her tarafta nazarı dikkati celbediyor. Bir çok yerlerde ipek, altın pahasına satılıyor. Her hükûmet bu kumaşların ne ile dokunulduğunu merak ederek Çine müteaddit hey'etler gönderiyorlarsada müsbet bir netice almadan bu heyetler geri dönüyorlar.

Fakat bir Çin prensesi, milâdın 419 uncu senesinde Kotanda bir Buhara prensile evlenmek için giderken kıymetli bir hediye olarak saçları arasına bir miktar ipek böceği tohumu ve bir miktar da dut tohumu götürüyorki bu hadise ilk def'a ipek böceğinin Çinden çıkması tarihiçi teşkil ediyor.

Sonu var

Etiler nasıl yaşarlardı

(Etiler nerede otururlardı, Hükûmet ve şehirler, halk, meşru ve gayri meşru evlenme, ziraat, ticaret, ve sanat, askerlik, cinayet ve sirkat cezaları, veraset, ana ve oğul, din, dil, yazı,)

Bursa Orta mektep tarih okutanı
Nazım

Milâttan evvel kırkıncı asırdan sekizinci asra kadar Anadoluda görülen ve yarattığı büyük medeniyetile dünyaya hocalık eden Etiler, Perşembe ırmağı mensabından cenuba doğru zikzaklı bir çizgi çizerek Sivas, Ergani, Diyarbekir, Malatya, Elbustan, Mardin, Nuseybin, Filistin şimaline kadar gelerek (Sür) de nihayet bulan hat ile akdeniz ve adalar denizi marmara ve karadeniz arasında kalan erazi arasında yaşamışlardır.

Etilerın bu toprak üzerinde bilfiil müstakil olarak yaşadıkları devir 23 üncü asırdan 12 inci asra kadardır.

Eti Devleti federatif bir devlet idi. Bu fedarosyona dahil olan prenslikler ve şehirler şunlardır:

Kızova, (Samsun civarında) Masa, Kargıça, Pidassa, (Toros mıntakasında) Lökki, (Antalya garbinde) Dardanice, (Çanakkale boğazı cenubunda) Naharanc, (Diyarbekir civarında) Kargamşi, Kodu, (İskenkenderon civarında) Nej, (Halep cenubunda) Kadeş, (Ası ırmağı üzerinde) Orit, Arat, (Fenikede) Luvija, (Kilikyada) Azzi, (Erzurumda) (Ankova = Ankara) (Arina = Aruna) Mesent, Şala, Tamlaği, Hatra, Zalpa, Taşhina, Hemuva, Merinna, Ziplanda, (Yerleri malûm değildir.)

Bundan başka Kızıl ırmak ile Karadeniz arasında (Kaşka) Kafkasya civarında (Manda) ismindeki kabileler de federasyona dahildi.

Bunların hepsi Hatosas (Bu günkü Bogazköy mevkii) şehrindeki Eti hakanına bağlı idiler.

Eti hakanı, teb'ası üzerinde adaleti tevzie çalışır, Federatif bir hükûmet reisi idi.

Kırala isyan eden adam maa aile idam olunur, hükûmet erkânından birine isyan ederse yalnız kendisi öldürülürdü.

Eti şehirleri taş temel üzerine oturtulmuş, pişmiş tuğla veya güneşte kurutulmuş toprak, kireç ile inşa olunan evlerden mürekkepdi. Kireç veya tuğla direkler arasına konurdu. Evlerin dört köşeli pencereleri vardı. Zemin pişmiş toprakla (Tuğla) kapanırdı.

Etilerde halk iki sınıfa ayrılmışdı. Hür olanlar, köleler. Bütün sanatlar hür olanlar tarafından yapılır. köleler, hür olanlara hizmet etmekle mükellefdir. Bir köle efendisine isyan ederse derisi yüzülürdü.

Çoban ve merhemciler aşağı tabaka sayılır, bunlar kölelerle bir tutulurdu. Hür olanlar zadegân ve

Halk olmak üzere ikiye ayrılmışdı. Kıral, zadegâne erazi hediye eder, o da bu eraziyi başkaları marifetile işletirdi.

Eti memleketinde cari olan kanunlarda kölelere de bir hak verilmiş idi. Etiler üstlerine yün ve pamuktan elbise giyerlerdi. Elbise potur ve cübbeden ibaret olup başlarına mahrut ve üstüvane şeklinde başlık giyerlerdi. Ayaklarına ucu sivri ve yukarı kalkık bir ayakkabı giyerlerdi.

Kadınlar topuklarına kadar bir entari giyerler, başlarına üstüvane şeklinde bir serpuş koyarlardı. Etilerde tek evlenme caridi. Erkeğin kıza ve kızın ana ve babasına ağırlık vermekle nişan merasimi yapılmış olurdu. Bir erkekle nişanlanan bir kız nişanlısını terkederek başkası ile evlenirse aldığı ağırlığı iade etmeğe mecburdur. Fakat nişanın terkinde methaldar olmadıkları için ana ve baba, aldıkları ağırlıkları iade etmezler. Eğer ana ve baba kızı başka birile evlendirirse o vakıt ana ve baba aldığı ağırlığı iade ederler kız geri vermez.

Ana ve Baba doğrudan doğruya kızın nişanını bozarlarsa o vakit aldıkları ağırlığı iki misli olarak geri verirler. Erkek nişanı bozarsa verdiği ağırlıktan feragat eder.

Sevişmek suretile köle bir kadınla evlenen hür bir adam karısile bozuşarak ayrılacak olursa mevcut çocuklardan birini kadın, diğerini erkek alır.

Hür kadınlar bazen kendi kölelerini severek evlenirler. Bu suretle köle, hür sınıfına geçemezdi, yine köle olarak kalırdı.

Köleler evlenirken ağırlık vermekten affedilmişlerdir. Merhemci veya çoban ile evlenen bir kadın üç sene müddetle köle olarak kalırdı. Bu suretle evlenen erkek hiç bir ağırlık vermez.

Kocası ölen kadın kayın biraderile evlenir. Bu da ölürse babasının ölümünden sonra evli amcalarından birile evlenir.

Başka bir şehirde olan koca orada evlenebilirdi. Çocuğu olmıyan bir kadının kocası başka bir kadınla evlenebilirdi. Etilerde cariye almak usulü vardır. Köle kadına tecavüz edenin ve rızayı tarafeyn ile sevişmenin cezası yoktur. Annesine, kızına, oğluna, veya kayın pederi sağken kayın valdesine hayatta olan kardeşin karısına tecavüz edenler tecziye edilir.

Bir adam karısının yetişgin kızile hemşiresi veya valdesi ile evlenemez. Münasebatı gayri meşruasi görülen kölelerin herbiri bir şehre nefyedilirler.

Dağda bir kadına tecavüz eden idam olunur. Kocalı bir kadınla erkek basılırsa kadın idam olunur. Mücrimler koca tarafından yakalanırsa yakalayan, mücrimleri öldürebilir, veya kırala gönderir. Kıral da her ikisini alnından damgalar.

Etilerde hayvanlara tecavüz edenler idam olunurdu. At ile katıra tecavüz edenler rahip olamazlardı.

Etilerde erazi iki türlü idare

edilirdi. Biri askerler tarafından diğeri halk tarafından:

Askerler : Askerlik vazifesine mukabil eraziyl ekerler ve biçerlerdi. Vefat ettikleri zaman erazi münhal kalır. Ahaliden biri Askerlik vazifesile birlikte kabûl ederse ona yahut kıralın gönderdiği bir harp esirine verirler aksi takdirde şehrin halkına kalırdı.

Hakltan biri tarafından idare edilen eraziye (Timar) derler. Timar sahibi vefat edince erazi doğrudan doğruya saraya intikal ederdi.

Etiler, tarlalarda her nevi hububat ekerlerdi. Bahçelerde çeşit, çeşit meyve yetiştirirlerdi. Bereketli topraklarında üzüm bağları çok mebzuldu. Hernevi ziraat hayvanını ziraat esnasında kullanırlardı. Bira yapmasını biliyorlar, sütten yağ ve peynir imal ediyorlardı.

Muayyen ücretle çalıştırılan sulama memurları mevcut olup onların vazifesini kendilerinden başka kimse yapmazdı. Timar sahipleri maiyyetinde ücretle adam çalıştırırlar, Timar sahipleri bazan ücret yerine mahsul verirlerdi. Harp çıktığı zaman maiyyetile birlikte harbe iştirak ederdi. Koyun ve domuz, sürü halinde beslenirdi. Çoban köpeği kıymetli olup öldüren (20) şekel ceza verirdi.

Arı kovanı tutulur ve bal istihsal olunurdu.

Tarla ve bahçeler tecavüzden masun olup tahrip edenler kanunun emrettiği şekilde cezaya çarpılırdı. Tarlaları sulamak için umumî kanallar mevcuttu. Kendi hakkı olmadan bir kanalın yolunu değiştiren, kanunen mes'ul olurdu.

Tarlasını hudutlandırmak isteyen tarlasından bir (Kippeşar = satih mesahası) ayırarak tarlayı hudutlandıracak olan rahibe verir, bundan başka rahibe bir koyun on ekmek bir kap bira verilirdi. Kendisi de, elinde has un olduğu halde güneş mabudu (Teşüb) e hitaben (Toprakta olan ekinimi sen ektin) diyerek merasime nihayet verirdi.

Etiler memleketindeki bakır, demir, gümüş, kalay madenleri işletilir ve bu maden ocaklarında takım, takım ameleler çalışırdı.

Bakırdan, bronzdan, demirden harp âletleri, bıçaklar, kaplar yaparlardı. Bu işlerle meşgul olan san'atkârlar mevcuttu.

Öküz, keçi, manda derilerini işliyerek burunları yukarı doğru kıvrık kundura yaparlar, bilhassa koyun ve keçi yünlerinden istifade ederek kumaş dokurlardı. Pamuk ve ketenden bez yapmasını da biliyorlardı.

(Bitmedi)

TÜRKLERDE SPOR

Yazan Kâmil
Başvekâlet tarihî evrak tasnif hey'eti azasından

ÖNSÖZ

Türk milletiyle Spor'un çok yakından ilişiği olduğunu yeni bir iddia ile ileri sürmek, açık bir hakikatı hiç bilmemek demek olurdu. Bu satırlar, böyle bir iddia ile yazılmış olamaz. Herkes bilir ki Türk deyince hatıra gelen askerlik, cengâverlik ve fatihliktir. Bunlar ise bizzat sporun ta kendisidir. Vücudu talim ile pişmemiş, bileği ağır kılınçları yıllarca çevirmemiş, at sırtını bir oda sediri haline getirmemiş bir insan, nasıl uzun meşakkatlere katlanamaz, kılıcı ile ülkeler fethedemez, at üstünde uzun seferlere tahammül eyliyemezse; dünyanın en belli başlı fatihlerinden olan Türk'ler de, uzun ve çetin mümareselerle spor yapmamış olsalardı, fatih unvanını alamazlardı.

Orta Asya yaylarından etrafa yayılmıya başlıyan ve daha evvel oralarda tabiatla çok çetin mücadeleler yapan bir milletin, her şeyden evvel ilk vasfı ancak sporculuk olabilir.

Şimdi Avrupalı bir çok milletlerde görülen ve yakın asırların buluşu sanılan bir çok spor nevilerinin, bizde çok eskiden varlığı göze çarptığı içindir ki burada bunlar üzerinde bir araştırma yapmağı arzu ettik.

Türk'lerde sporun nasıl ve nerede başladığını gösteren çok sarih malûmat yoktur. Ancak bulabildiğimiz bazı kayitlerle bu mevzua seyr ve mecra vermek imkânını gördük. Not halinde bile olsa bu seyri belirtmeğe çalıştık. Bu notlarla, Türk sporunun tam bir tarihi yazılamaz. Fakat bu notlar hiç olmazsa bu yolda çalışan ve çalışacak olan mütehassıslara yardımcı malzeme yerine geçebilir.

Başlangıç

Nuh'un oğlu Yafes, oğulları arasında en akıllı gördüğü [Türk] ü, aile reisi yapmıştı. [1].

[Türk] çoluk çocuğu ve kendine uyanlarla birlikte Orta Asyada Kalnok civarında [Isıgöl] kenarında yerleşti.

O zamanlar insanlar için barınma ve yaşama yeri mağara oyuklariyle inler ve ağaç kovukları idi. İnsanlar bu deliklerinden - bu gün bile yaz sporları yapmak için kamplarda kullandığımız [çadır] denilen çatının altına ilk defa nakleden

[1] Tarihi âlem S. 384

Türkler oldu. Yemeklere tat veren tuzu, avladığı bir geyiği yerken ilk defa bulan ve kullanan da bir Türk olmuştur.

[Türk] hanın torunlarından [Alinça Han] buyruğunun geçtiği yerlerde gösterdiği imarcılıkla tanılır [1].

Türkler daha o vakit savaşlarda [ok] kullanıyorlardı. Bir kayda göre [2] İsâ'nın doğuşunun ilk asırlarında Türk çocukları, o zaman çinlilerce şöhret ve rağbet kazanmış olan fenlerle askerlik ilmini öğrenmek üzere Çine gönderildi. Oradan askerlik ile birlikte daha bir çok yararlı bilgiler öğrenen bu çocuklar yurda döndüler. Türklerde fikir hareketinin bu temasından sonra daha canlı bir surette inkişafa başladığı görüldü.

Türk için askerlik en ehemmiyetli bir varlık ve yaşayış ihtiyacı idi. Onun için bedenî terbiyesine en çok ehemmiyet veren milletlerin başında Türkleri görüyoruz. Sporu bu kadar mühim saymağa yaradılış ve yaşayış bakımından mecbur olan bir millet, mücadelede üstün çıkmak için askerlik denen bilgiyi iyice öğrenmek ihtiyacını duydu ve bu bilgileri öğrenirken düşmanını kat'î surette yenmek üzere hazırlandı. İşte Çine askerlik tahsili için çocuk göndermenin manası budur.

Bu çocuklarla askerliğin esası olan beden terbiyesini memlekette tatbika başladılar. Bu terbiye tarihinin başlangıç tarihi belli ve yazılı değilsede, dışarıya talebe göndermenin tespit edilmiş olmasına göre, bu hareketin yirmi asır evvel başladığını kabûl etmek mümkün olabilir.

Bazı tarihler [1] eski Türk ulularının yağmur ve ruzgâra hüküm geçirdikleri yolunda bir itikaddan bahsediyorlar. Yalnız yağmur ve ruzgâra değil, sert ve haşin tabiatın pek çok hadiselerine göğüs gerebilmek için çok kuvvetli yetişen Türkler, beden terbiyesine o kadar ehemmiyet vermişlerdirki, ruzgâr ve yağmur, kaya kadar sert, çelik kadar dayanıklı olan Türk vücutlarına tesir edemez olmuştur.

Ait olduğu kısımlarda görüleceği gibi Türkler, sporun bir çok nevileriyle çok yakından meşgul olmuşlar ve belkide bir çok spor şenliklerinin mucidi olmak şerefini almışlardır.

Gerek tabiatla mücadelelerinde, gerek düşmanla açılan savaşlarda sporun değerini çok eyi anlayan Türk'ler, çocuklarının güçlü olmasını temin için spora fevkalâde ehemmiyet verdiler. Her devirde, her Türk topluluğunda bu bariz ve canlı vasfı buluyoruz.

Dünya milletlerine asırlarca [Türk gibi kuvvetli] cümlesini bir darbı mesel gibi söyleten tılsım, atalarımızın bu bıkmaz, usanmaz, yorulmak bilmez sporculuklarıdır.

***

[1] Tarihi âlem S. 385
[2] » » S. 406

[1] Tarihi âlem S. 431

Eski Türklerde çocuk terbiyesi, milletin yaşama ihtiyacına göre kurulmuştu. Çocuklar pek küçük yaştan itibaren biniciliğe, avcılığa ve harpcılığa alıştırılırdı.

Tahtadan ata binmek ve tahta kılıç kullanmak suretile başlıyan bu terbiye sistemi, çocuk büyüdükçe olgunlaşırdı. Yavaş, yavaş ok atmağa, ata binmeğe, keskin kılıç kullanmağa başlanırdı.

Çocuk, ata hükmetmenin, kılıncı bileğinde istediği gibi döndürmenin, okla dilediği yeri delmenin verdiği zevki pek erken tatmağa ve bu suretle akranı arasında cesaret ve şecaatla teferrüt ve temeyyüz etmeye çalışırdı. Türk idman ve oyunlarının çoğu yormadan, bıktırmadan bilâkis yaptığı işten zevk duyarak, manevî duygularını yükselterek yapılması o zamanki terbiye sisteminin temel taşını teşkil ederdi. Öyleki oyun oynayan, yahut idman yapan genç, yorulmaktan ziyade kuvvetlendiğini anlar, idmana adeta âşık olurdu. İdman müsabakalarının yorucu değil eğlendirici olmasına dikkat edilirdi. Kızlar bile ata binmesini pek alâ bilirlerdi. Çocuk büyüdükçe ava çıkar, daha sonra da yay kullanacak çağa gelince savaşlara iştirak ederlerdi. [1] O vakit Türklerde bir adamın değeri, bedeninin kuvvetile ve silâh kullanmaktaki maharetile ölçüldüğü için [1] ok atmak, yahut savaşa girmek çağına gelen gençler, bütün varlığı ile maharetini göstermeğe gayret eylerdi.

Oğuzlardan kalan bir rivayete göre kılıcı Türkler icat etmişlerdir. Kılıcın şarkta binden fazla ismi ve nev'i vardı. [2] Kılıç, mızrak, ok ve kalkan gibi silâhları kullanmakta gösterdikleri maharet ise rivayetler değil dünyanın kabûl ettiği bir hakikat olarak herkesce malûmdur.

Adî yayın icadı hakkında hiç bir kayit yoksa da eski milletler arasında bu silâhı en mükemmel olarak Türklerin kullandığı, tarih denilen doğru söyleyicinin şehadetile sabittir. [3]

***

Çocuklarını askerî bir terbiye ile büyüten Türkler; cengâverlikteki maharetini göstermek için yalnız harp olmasını beklemezler, «manevra» dediğimiz büyük talimler

---

[1] Türklerde (yedi yaşından yetmiş yaşına kadar silâh başına darbımeseli vardır.

[1] Osmanlı tarihi cilt 1 sahife 229 ve 230 Türkler kılıcı her şeyden iyi kullandıkları için yeminleri bile kılıç üzerine idi. Fatih Mehmet Bosnadaki lâtin kiliselerine verdiği imtiyazların teyidi için (kuşandığım kılıç hakkı için) Yavuz Selimde (Dobro Venedik) lilere ticaret için verdiği müsaadelere kılıcım hakkı için,) diye teminat veriyor — Bosna sicilleri

Yine Fatih, Moranın zaptından sonra gönderdiği bir fermanda (Rumların şahıs ve mallarında taarruz görmiyeceklerini kendi zamanı hükûmetinde Rumların menafii, evvelki hükûmetler zamanından ziyade himaye göreceğini belindeki kılıca kasem ederek temin ediyordu. - hammer - cilt 3 - sahife 16

[2] Lûgatı tarihiye cilt 7 sahife 26

[3] Osmanlı tarihi cilt 1 sahife 252

yaparak mümareselerini arttırırlardı.

17 inci asırda 4 üdcü Murad «Pasin» ovasında askerinin savaş kabiliyetini ölçmek için alaylar kurdurmuş saflar bağlatmış; Anadolu, Karaman ve Sivas askerlerile Rumeli dilâverlerini karşılaştırmış, onlara savaş ve kital talimleri yaptırmıştır. Bu manevrada her asker, elinden gelen marifeti gösterdiği gibi bizzat dördüncü Murad bile meydana bir kaç defa at sürmüştür. [1] Bir taraftan silâh kullanmak, bedeni terbiyesini yükseltmek ile meşgul olan Türk çocukları, her biri birer dişi kahraman olan analarından kahramanlığa ait hikâyeler dinler ve bu hikâyelerdeki kahramanlar gibi olmağa çalışırlardı. [Kahramanlığa meclûbiyet bu gün bize kadar intikal etmiş mübarek bir kan mirasıdır. Büyük millî kahramanlarımızı her şehrin kendisine «hemşehri» yapması ve onları meb'usluk gibi şerefli makamlara geçirmesi bu hisletin tecellisinden başka bir şey değildir.]

Ana kucağından itibaren ruhu kahramanlık hikâyelerile beslenen ve vücudu idmanlarla kuvvetlendirilen Türk nesli, ilim ve san'ata karşı da daima meftunluk göstermiştir. Meselâ bir Yunus Emreyi takdirsiz bırakmayan Türk, bu memleket şairini pay edememiş, ona bir çok şehirlerde bir çok mezarlar yaptırmıştır. [1]

Türklerin böyle kuvvetli bir spor terbiyesile yetişmesi, bizde ordu teşkilâtının hem çok mazbut, hem de çok tabiî bir şekilde meydana gelmesine başlıca sebep olmuştur. Osmanlı Türklerinden Orhan bey 1326 senesinde daimî ve maaşlı bir ordu ihdas eyledi.

[Avrupada daimî orduların mucidi sayılan Fransa kralı yedinci Şarl 1448 senesinde.] « Francs - Archers » adında teşkil ettiğini ordudan tam 122 sene evveldir.] [2]

Türk ordusu için toplanan çocuklara [Acemi oğlanı] denilen bu yeni teşekkülde, bunlar yeniçerilerin içerisine verilmez, ayrıca talim ve terbiye görürlerdi. Bu çocuklar hususî muallim ve ustalar vasıtasile askerliğin meşakkat ve yorgunluklarına dayanıklı olarak yetişmek üzere alıştırılırdı. Hasılı bir askere ne lâzımsa bu devşirmelere öğretilir, bunların bir kısmına da kayıkcılık kürekcilik, süvarilk talim ettirirlerdi. [3]

[1] Naima cilt 3 sahife 242

[1] Genç Osmanın ve Kör Oğlunun Sivas ve Boluda olduğu gibi her tarafta adları ile anılır yerler vardır. Yunus Emrenin bir kaç yerde mezarı olduğu gibi.

[2] Lugatı tarihiye C. 7. S. 224 Hammer C. I, S. 119

[3] Mufassal C, I, S. 385

Keymbric mektupları

Orhan Buriyan

Cambridge [1] mektupları: I

Cambridge Üniversitesi kurulduğu vakitlerde zamanımız uluslarından hiç biri daha toparlanmamıştı. Söylediğimiz 1200 ortalarıdır. O günden bu güne dek kaç kırallık kuruldu, kaç imparatorluk düştü .. Cambridge hâlâ büyüyor; çünki o «ölmek bilmezler» soyundandır: Sofrasında hergün en büyük bilginlerin sunduğu «abı hayat» içilir. Seneler onun yaşını değil ününü ilerletmiştir.

Cambridge'in, dilimizdeki bir sözle, ölçüsü başlangıçdan geniş tutulmuştur. Dar nizamların sargısından uzak bu yerde çok zaman en yenile bir Orta-zaman kurumu yan yana görülür. Einstein nazariyelerini anlatan profesörün arkasındaki «cüppe» nin kolları yüzlerce senenin geçtiğinden sanki habersizdir. eski zamanlarda fakir olan bilginlerin, oradan buradan topladıkları ekmeği koyabilmeleri için kolları torba şeklindeydi; bir profesörün senelik geliri bugün sekiz on bin lirayı bulur, fakat profesör cüppesinin kolları hâlâ torba biçimindedir.

Cambridge eskidenberi İngilterenin belli başlı bir pazar şehri olarak tanınırdı. Bu kıymetini, tam kestirilmiyen bir tarihte gene bilinmiyen bir kurucular gurubu Üniversite ile arttırdılar. Zaten eski üniversitelerden hangisi için katî olarak, Şu tarihte kurulmuştur denebilir? Üniversiteye yolu, burada kendine istediği gibi bir dinleyici kümesi bulan gezginci bir bilgin pekâlâ açmış olabilir. Şu biliniyor ki 1200 ün ikinci yarısında Üniversite artık tanınan, hatta kendini şehrin nizamlarından sıyırmıya çalışan, bir varlıktır.

Bir de, o zamanlarda Üniversitas» kelimesinin bugünkü gibi başlı başına bir manası yoktu: «bütünü - birliği - mecmu heyeti» manasında «bilginler» «okutucular» kelimelerinden birile beraber kullanılırdı. Başlangıçta bu birliğe bir toplantı yeri, bir kütüphane, bir kaç sınıf yetişiyordu. Gerek okutanlar, gerek okuyanlar istedikleri gibi yaşarlardı. Bu, bilhassa okutuculara zor geldiğinden bir binada oturup kalkmıya, yemeklerini birlikte yemiye başladılar. Daha sonra onlardan görerek talebe de toplu yaşamıya başladı: başlarında bir hoca bulunur

[1] Bu kelimenin doğru söyleniş şekli Keymbric'dir.

(1) Coğrafya derslerimizde Combridge Londraya bağlı bir kasaba olarak öğretilir; halbuki burası eskidenberi kendi başına bir şehir. Cambridge vilâyetinin merkezi olagelmiştir.

hem terbiyelerini, hem derslerini, hem yiyip içmelerini gözaltında bulundururdu! İşte bugünkü Üniversitenin özü sayılan kolejlerin ilk örneği bu olmuştur.

Görülüyor ki kolejler ilk adımda okutuculara konaklık yapmışlardır. Talebeye sınıf bulan ve, hepsi şifahî olan, imtihanlarına bakan Üniversiteydi. Bu imtihanları geçenlere bir okutuculuk vesikası verilirdi. Kolejler «Reformatin» dan sonra sade okutucu değil talebe de almıya başladılar; proğramlarına onlar için konferanslar kattılar; yavaş yavaş her talebenin çalışmasını bir okutucu ile kontrol sistemi çıktı - nasıl olsa üniversite konferanslarına gitmek mecburiyeti yoktu - yalnız imtihanlar eskisi gibi, Üniversitenin hakkı, son bir deneme olarak kaldı.

Bugün konferans ve ders işlerinin büyük bir kısmına bakmak yeni Üniversiteye bırakılmıştı; Fakat talebe eskisi gibi kolejlerden birine yazılır [1] ve çalışmasını o kolejden bir okutucu kontrol eder. Talebenin bütün verdiği para kolejlere gittiğinden Üniversitenin çok bir geliri yoktur. Onun için her sene kolejlerin kazançlarından bir kısmı Üniversite için ayrılır; buna ve Üniversitenin bütün diğer idarî işlerine bir meclis bakarki «The Senate» diye tanınmıştır.

Bundan sonraki «Cambridge Mektupları» ile bura kolejlerinden birinde bulunmuş, bu Üniversitede okumuş meşhur adamları «Uludağ» okuyucularına tanıtmıya çalışacağım. Gelecek mektubum Milton & Epopée» üzerinedir.

[1] Cambridge Üniversitesinin başka başka tarihlerde kurulmuş onsekiz koleji vardır;

Peterhouse (1257), Clare (1326), Pemroke (1447), Coius (1348, Trinity Hall (1350), Corpus Cbristi (1352), King's (1441), Queens (1448), Cotharine's (1483), Gesus (1496), Charist's (1483), Gesus (1496), Charis's (1505), John's (1511), Magdalene (1519). Trinitiy (1546), Emmanuel (1584), Aidney (1595),Dovvning(1800),Selcopn(1882).

Tagore'dan şiirler

Orhan Buriyan

Bahçıvan: 1

— Kölene acımaz mısın sultanım ?

— Toplantı bitti, maiyetim dağıldı. Niye bu geç vakitte geliyorsun ?

— Başkalarından geçtiği zaman sıra benimdir. Son kölene yapacak ne kalmışsa onu istemiye geldim.

— Çok geç olduğu zaman ne beklenebilir ki ?

— Senin çiçek bahçenin bahçıvanı olayım !

— Niye bu çocukluk ?

— Bütün öteki işlerimi bırakacağım. Kılıcımı mızrağımı tozlara atıyorum. Beni uzaklara gönderme; yeni ülkeler kazanmamı emretme. Beni yalnız çiçek bahçenin bahçıvanı yap.

— Yapacaklarını biliyor musun ?

— Boş günlerinin hizmeti. Sabahları gezindiğin çimenliği taze tutacağım; ayaklarını, her adımda, canlarına vermiye hazır çiçekler karşılıyacak. Alaca karanlıkla doğan ay eteğinin ucunu öpebilmek için yaprakların arasında çırpınırken seni çınar dallarının arasında kurulu bir salıncakta sallıyacağım. Yatağının yanındaki kandili kokulu yağlarla tazeleyeceğim, küçük ayak iskemleni safran çiçeklerile işliyeceğim.

— Bunlara karşılık beklediğin nedir ?

— Küçük ellerini nazik neylüfer koncaları gibi tutmıya, bileklerine çiçeklerden yaptığım bilezikleri geçirmiye izin; ayaklarını nar çiçeklerinin kızıl suyu ile kınalamak ve üstlerinde kalacak tozları puselerle toplamak . . .

— İstediğin gibi olsun, çiçek bahçemin bahçıvanı bundan sonra sensin.

Bahçıvan: 2

Ozan bak akşam yaklaşıyor: saçlarına kır düşüyor.

Kendi kendine düşünürken bilinmiyen öteden duyduğun oluyor mu?

*

Ozan dedi ki: Evet akşam oldu, vakit geç, fakat ben gene bekliyorum — belki köyden biri arar diye.

Birbirinden ayrı düşmüş genç gönüller birleşiyor mu diye bakıyorum; iki çift göz, onların sükûtunu bozacak, onlar için konuşacak bir musiki bekliyorlardır belki.

Eğer ben hayatın kıyısında oturup ölümü ve onun ötesini düşünmiye dalarsam onların ateşli şarkılarını kim besteliyecek ?

*

Akşam yıldızı kayboluyor.

Sessiz akan ırmağın yanındaki akan matem ateşinin alevi yavaş yavaş sönmekte..

Ayın soluk ışığında metrûk evin avlusunda çakallar bir ağızdan uluyorlar.

Evini bırakmış bir gezginci geceyi seyir için buraya gelirse — ben kapılarımı herkese kapıyarak kendimi fanî bağlardan kurtarmıya çalışarsam — o, iğik başla karanlığın sesini dinlerken kulağına hayatın sırlarını kim fısıldıyacak ?

*

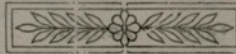
Saçların ağarıyorsa ne zarar?
Ben her zaman için bu köyün en gencile çoçuk en yaşlısiyle ihtiyar kalacağım.

Bazılarının gözlerinde tatlı ve temiz bir gülümseyiş vardır, bazılarınınki esrarlı pırıldar.
Bazılarının göz yaşları gün ışığile dosttur, bazılarınınki gölgelere saklanır.

Onların hepsi bana muhtaç, onun için hayatın ötesini düşünmiye vaktim yok.

Ben onların her birile bir yaştanım; saçlarıma kır düşerse ne zarar?

Tagore

İmtiyaz sahibi: Dr. İsmail Mustafa-Umum neşriyatı idare eden:Hayri Gürmen
Bursa Yeni Matbaada basılmıştır.